

Treći projekt obnove EES
(BHP3-ESS-TEPRP-Q-04/05 WB)

STUDIJA ENERGETSKOG SEKTORA U BiH

KONAČNI IZVJEŠTAJ

Modul 7 – Podrška socijalno ugroženim potrošačima energije

PROJEKT IZVODI KONZORCIJ KOJEG ČINE:

Energetski institut Hrvoje Požar, Hrvatska
Soluziona, Španjolska
Ekonomski institut Banjaluka, BiH
Rudarski institut Tuzla, BiH

PROJEKT FINANCIRA:

Svjetska Banka

KONAČNI IZVJEŠTAJ

Naziv projekta:	Studija energetskog sektora u BiH	
Šifra projekta:	BHP3-EES-TEPRP-Q-04/05 WB	
Zemlja:	Bosna i Hercegovina	
Konzultant:	Konzorcij: Energetski institut Hrvoje Požar, Hrvatska Soluziona, Španjolska Ekonomski institut Banjaluka, BiH Rudarski institut Tuzla, BiH	
Kontakt osobe:	Haris Boko	Davor Bajs
Telefon:	++ 385 1 6326 165	++385 1 6326 102
Fax:	++ 385 1 6040 599	++ 385 1 6040 599
e-mail:	hboko@eihp.hr	dbajs@eihp.hr

Datum izvještaja: 31. 03.2008.

Autori izvješća: Goran Granić (vođa tima), Mladen Zeljko (ekspert za električnu energiju), Idriz Moranjkić (ekspert za ugljen), Jose Andres Martinez (ekspert za plin i naftu), Marisa Olano (ekspert za obnovljive izvore), Željko Jurić (ekspert za zaštitu okoliša)

Voditelj modula

Milorad Đekanović, dipl. oec.

Autori

Dr. sc. Radovan Rodić

Milorad Đekanović, dipl. oec.

Saradnici

Mr. sc. Nebojša Bomeštar, dipl. oec.

Vladana Milak, dipl. oec.

Jovan Đukić, dipl. oec.

PROJEKTNI ZADATAK

Cilj ovog Modula je da se pripreme preporuke za buduće aktivnosti potrebne za implementaciju preporuka studije **Socijalna procjena potrošača električne energije i vrednovanje mehanizama socijalne zaštite** (u daljem tekstu Studija) i razmotri mogućnost proširenja mehanizama socijalne zaštite na ostalu energiju kao i na električnu.

S obzirom da su, kako reforma tarifa, tako i poboljšanja u stopama naplate u energetsom sektoru BiH tek na početku, očekuje se da ovo pitanje bude od interesa u dužem budućem periodu, a ovu činjenicu bi trebalo imati na umu prilikom definisanja strateških pravaca za energetski sektor BiH. Reforma koja je usmjerena na postizanje ekonomskih cijena energije, a posebno el. energije i zahtijevana poboljšanja u stopama naplate, naglašavaju potrebu da se zaštite socijalno ugroženi potrošači el. energije od ovih inicijativa. BiH je posebno osjetljiva po ovom pitanju jer, na primjer, krajem 2004. godine 17.8% BH populacije je živjelo ispod opšte linije siromaštva (koja iznosi 2,223 KM po glavi stanovnika godišnje), a istovremeno je još 21% RS populacije i 15% populacije Federacije BiH siromašno (EPPU, April 2005)¹. Prema posljednjem istraživanju UNDP, oko 25% stanovništva živi u siromaštvu ili na granici linije siromaštva²

Čak i danas, kada su domaće tarife znatno ispod ekonomskog troška nabave, socijalno ugroženi potrošači nisu u mogućnosti da redovno izmiruju obaveze za struju. Očekivani dalji rast i razvoj BH privrede bi trebao dovesti do porasta zaposlenosti i porasta prihoda domaćinstva uz smanjenje udjela siromašne populacije. Uzimajući sve ovo u obzir, mehanizmi zaštite socijalno ugroženih potrošača el. energije moraju biti jasni i fleksibilni i obezbijediti zaštitu samo za podobne potrošače, koji ispunjavaju kriterije za subvencije.

Za pripremu ovog dijela, potrebna je bliska saradnja između Konsultanta, relevantnih entitetskih ministarstava, entitetskih Regulatornih komisija i Centara za socijalni rad. Ova saradnja je od krucijalnog značaja za uspješno okončanje ovog Modula.

Iskustvo Konsultantna u ovom polju kazuje da, zbog opštih reformi u BiH društvu, kao i u elektroenergetskom sektoru, često se dešavaju preklapanja i konfuzije u kompetencijama pojedinih institucija. To bi moglo rezultirati u odgađanju kreiranja i implementacije pojedinih preporuka u socijalnom sektoru, što se ubuduće može smatrati kao rizik ovog dijela zadatka.

Pod ovim Modulom Konsultant treba pripremiti preporuke za buduće akcije potrebne za implementaciju preporuka studije Socijalna procjena potrošača električne energije i vrednovanje mehanizama socijalne zaštite i razmotriti mogućnost proširenja mehanizama socijalne zaštite na ostalu energiju kao i na električnu.

Preciznije, ciljevi ovog Modula su:

- 1) Identifikacija aktivnosti koje su preduzele Vlade Federacije i RS u implementaciji preporuka Studije;
- 2) Identifikaciju promjena cijena el. energije, a posebno cijena za domaćinstva, od momenta kada je Studija dostavljena Elektroprivredama;
- 3) Davanje preporuka za dalje aktivnosti;
- 4) Razmatranje mogućnosti za proširenje mehanizama zaštite socijalno ugroženih potrošača el. energije na potrošače ostale energije u BiH.

Planirane aktivnosti u okviru modula su:

1. Identifikacija aktivnosti koje su preduzele Vlade Federacije i RS u implementaciji preporuka Studije;

---

¹ Izvor podataka: Preliminarni izvještaj o siromaštvu u BiH za period 2001-2004, Jedinica za ekonomsko planiranje i implementaciju Strategije srednjoročnog razvoja BiH - Savjet Ministarstva BiH, April 2005.

² "Nezavisne novine", Banjaluka, 18.10.2007.,

2. Identifikaciju promjena cijena el. energije, a posebno cijena za domaćinstva, od momenta kada je Studija dostavljena Elektroprivredama;
3. Analiza dosadašnjih rezultata implementacije Studije (pregled razvoja zaštite socijalno ugroženih potrošača el. energije, efekti Studije na važeći tarifni sistem, problemi na koje je naišla implementacija preporuka iz Studije);
4. Razmatranje mogućnosti za proširenje mehanizama zaštite socijalno ugroženih potrošača el. energije na potrošače ostale energije u BiH;
5. Davanje preporuka za dalje aktivnosti (mjere zaštite socijalno ugroženih potrošača el. energije koje se trenutno primjenjuju, primjenjivost preporuka iz Studije za zaštitu socijalno ugroženih potrošača drugih vidova energije, dalje aktivnosti koje se predlažu za efikasniju implementaciju preporuka iz Studije, iskustva relevantnih zemalja u razvoju i tranziciji - iskustva koja bi se mogla usvojiti od strane BiH, preporuke za dalji razvoj mehanizama zaštite socijalno ugroženih potrošača energije).

SAŽETAK

U radu na Modulu 7. projekta obavljena su sva predviđena istraživanja i njihovi rezultati se iznose u ovom izvještaju.

Rezime obavljenih aktivnosti, zaključaka i preporuka se daje kako slijedi:

- Izvršen je pregled studije "**Socijalna procjena potrošača električne energije i vrednovanje mehanizama socijalne zaštite**", koja je osnova za izradu ovog modula. Studija je izvršila: identifikaciju ključnih nosilaca reformi u oblasti električne energije, uključujući njihove karakteristike, njihov interes u reformskim programima, procjenu kako će na njih reforme uticati i procjenu koliko su oni važni za sprovođenje reformi; socijalnu procjenu potrošača električne energije u servisnoj oblasti svake od tri elektroprivrede i identifikaciju socijalnih grupa koje bi bile posebno ugrožene povećanjem tarifa; evaluaciju (vrednovanje) mehanizama socijalne zaštite i kvantitativnu ocjenu potrošača električne energije, na osnovu kojih su izvedeni zaključci i date preporuke;
- Bosna i Hercegovina je složena državna tvorevina u kojoj su energetske i socijalne sektori u nadležnosti njenih entiteta. Nadležnosti u socijalnom sektoru u Federaciji BiH su podijeljene između Federacije, kantona i opština. Preporuka je da se zakonodavna (regulatorna) nadležnost zadrži na nivou Federacije, a operativne nadležnosti podijele između kantona i opština. U Republici Srpskoj zakonska (regulatorna) nadležnost u socijalnom sektoru je već na nivou Republike, a operativne nadležnosti su podijeljene između entiteta i opština;
- Identifikovane su aktivnosti koje su preduzele Vlade Federacije i RS u implementaciji preporuka Studije. U tom cilju obavljeno je 16 intervjua sa zainteresovanim stranama u kojima je učešće uzeo veliki broj ključnih osoba. Preporuke Studije nisu provedene, a nema ni saznanja da se provode ili da je izabran neki model. Realizacija preporuka Studije u analiziranom periodu je izostala zbog nedostatka inicijative i koordinacije. Preporučuje se da inicijativu može pokrenuti svaka od zainteresovanih strana, ali je najlogičnije da je u svojim rukama imaju ministarstva nadležna za socijalnu zaštitu. S obzirom da je veliki broj zainteresovanih strana za zaštitu najugroženijih potrošača energenata, sa različitim nadležnostima, koordinaciju ovih aktivnosti mogu uspješno da ostvaruju samo odgovarajuće vlade (entiteti, kantoni).;
- Identifikovane su promjene cijena el. energije za domaćinstva od momenta kada je Studija dostavljena elektroprivrednim kompanijama do datuma izrade studije. Potrebni podaci su prikupljeni u razgovorima sa regulatorima i elektroprivrednim (distributivnim) kompanijama. U cjelini je izostalo usklađivanje cijena električne energije sa okruženjem i širim tržištem, pa ni posljedice na socijalno ugrožene potrošače električne energije nisu drastične, ali se to sigurno negativno odražava na energetske sektore (gubici, niska profitabilnost i reproduktivna sposobnost, zaostajanje u razvoju). Neki tarifni postupci su u toku, pa se može očekivati dalji rast cijena, što će dodatno pogoršati socijalni položaj potrošača koji su i inače ugroženi;
- Analiza dosadašnjih rezultata implementacije Studije izvršena na osnovu navedenih obavljenih intervjua, dopunjena je anketom kojom je obuhvaćeno 3,873 potrošača električne energije i drugih energenata. Mada konkretnih rezultata implementacije studije nema, postoje mjestimični (Kanton Sarajevo) i sporadični slučajevi subvencioniranja najugroženijih potrošača energenata (prema rezultatima ankete 3.25% potrošača). Po broju korisnika najviše je subvencionirana el. energija, ali i drugi energenti. Najčešći izvor sredstava za subvencioniranje su budžeti lokalnih zajednica, koji za ove potrebe raspolažu skromnim budžetima. Socijalno ugroženi potrošači su neravnopravni, jer subvencioniranje potrošnje više zavisi od lokalne zajednice u kojoj žive nego od njihovog socijalnog položaja. Zbog toga se preporučuje da se kriteriji za dodjelu subvencija i potrebna sredstva za subvencioniranje određuju na nivou entiteta, a operativne aktivnosti sprovode na nižim nivoima (kantoni, opštine). ;

- Razmotrene su mogućnosti za proširenje mehanizama zaštite socijalno ugroženih potrošača el. energije na potrošače ostale energije u BiH na bazi obavljenih intervjua i ankete. Osnovna pitanja u programima subvencioniranja su: (a) korisnici prava na subvencije, (b) nivo subvencionirane potrošnje, (c) izvori sredstava i (d) model subvencioniranja. Za potrebe subvencioniranja najugroženijih potrošača električne energije, odgovori na ova pitanja su dati u prethodnoj Studiji, a u većoj mjeri se mogu primijeniti i na druge energente. Predviđeni nivo subvencionirane potrošnje električne energije bi za početak trebalo zadržati, a za svaki od drugih energenata bi se morao posebno procijeniti. Ova aktivnost je neophodna da bi se mogla predvidjeti potrebna sredstva za subvencioniranje drugih energenata. Dok se za subvencioniranje najugroženijih potrošača električne energije mogu koristiti alternativni izvor finansiranja (budžet ili tarife), za druge energente bi prikupljanje sredstava za subvencioniranje preko tarifa bilo teško (plin, centralno grijanje) ili nemoguće (čvrsto i tečno gorivo). Zbog toga, a i zbog izbjegavanja unakrsnog subvencioniranja, preporučuje se finansiranje subvencioniranja svih energenata iz budžeta prema modelu opisanom u poglavlju 4.2.i ili sličnom modelu;
- Mehanizam namjenskih novčanih davanja je mehanizam koji je ocijenjen najvišom ocjenom za subvencioniranje ugroženih potrošača električne energije. Nema razloga da ovaj mehanizam ne bude primjenljiv i za subvencioniranje drugih energenata, ukoliko se sredstva za njihove subvencije obezbjeđuju iz budžeta vlada. Detaljnija primjena mehanizma, proširena i na druge energente, je prikazana u dijagramu u poglavlju 4.2. Izmjene u mehanizmu ne bi bile velike:
  - a) predviđena odluka o subvencioniranju električne energije, koju donose entitetske vlade, može da se proširi i na druge energente,
  - b) kriteriji o subvencioniranju ugroženih potrošača električne energije mogu se primijeniti/proširiti i na druge oblike energije;
  - c) potrošači dokazuju ispunjavanje kriterija (podobnost) za korištenje subvencija za električnu, odnosno druge oblike energije;
  - d) centri za socijalni rad provjeravaju dokaze i utvrđuju korisnike subvencija za električnu energiju i/ili druge energente;
  - e) uloga ministarstava finansija i trezora se proširuje i na druge oblike energije;
  - f) pored elektroprivrednih kompanija u dijagramu se pojavljuju i dobavljači drugih energenata, a njihova uloga je ista.

Predloženi mehanizam bi mogao uspješno obuhvatiti, kako električnu, tako i druge oblike energije. Jednogodišnje iskustvo u primjeni mehanizma će omogućiti da se izvrši njegova analiza i unapređenje za naredni period.

- Obavljenim aktivnostima na modulu prikupljeni su potrebni podaci i informacije i stvoreni uslovi za davanje preporuka za dalje aktivnosti na zaštiti socijalno ugroženih potrošača električne energije i mogućnost proširenja predloženih mehanizama na subvencioniranje drugih energenata, vodeći računa o interesima energetskog sektora.

Preporuka	Nadležna institucija	Rok provedbe
<i>Donijeti strategije razvoja energetske sektora BiH, odnosno FBiH i RS</i>	<i>Savjet ministara BiH, Vlada FBiH i Vlada RS</i>	<i>Devet-dvanast mjeseci nakon izrade ove studije</i>
<i>Usvajati Program zaštite socijalno najugroženijih potrošača energenata</i>	<i>Vlada FBiH/Vlade kantona i Vlada RS</i>	<i>Tri mjeseca nakon donošenja strategije</i>
<i>Usvajati Plan aktivnosti za sprovođenje Programa zaštite socijalno najugroženijih potrošača energenata</i>	<i>Vlada FBiH/Vlade kantona i Vlada RS</i>	<i>Jedan mjesec nakon usvajanja Programa</i>
<i>Provesti aktivnosti iz plana</i>	<i>Institucije imenovane u planu</i>	<i>Rokovi utvrđeni u planu</i>
<i>Izvršiti analizu realizacije Programa zaštite socijalno najugroženijih potrošača energenata i njegovo inoviranje</i>	<i>Vlada FBiH/Vlade kantona i Vlada RS</i>	<i>Jedna godina nakon usvajanja Programa</i>

Realizacijom ovih preporuka olakšalo bi se provođenje strategije razvoja energetskog sektora, odnosno ublažile bi se negativne posljedice na socijalno najugroženije potrošače energenata.

SADRŽAJ

PROJEKTNI ZADATAK.....	I
SAŽETAK	IV
SADRŽAJ	VIII
1. UVOD	1
2. PREGLED STUDIJE I IDENTIFIKACIJA KLJUČNIH NALAZA I PREPORUKA	3
2.1. Pregled Studije	4
2.2. Ključni nalazi i preporuke Studije	5
3. ANALIZA DOSADAŠNJIH REZULTATA IMPLEMENTACIJE STUDIJE	9
3.1. Identifikacija aktivnosti koje su preduzele vlade u BiH u implementaciji preporuka Studije	10
3.1.1. Identifikacija aktivnosti koje je preduzeo Savjet ministara BiH	11
3.1.2. Aktivnosti koje su preduzele institucije u Federaciji BiH	11
3.1.3. Aktivnosti koje su preduzele institucije u Republici Srpskoj	12
3.2. Analiza dosadašnjih rezultata implementacije Studije	13
3.2.1. Problemi na koje je naišla implementacija preporuka iz Studije	13
3.2.2. Efekti Studije na važeći tarifni sistem	14
3.2.3. Pregled razvoja zaštite socijalno ugroženih potrošača el. energije	14
4. ZAŠTITA SOCIJALNO UGROŽENIH POTROŠAČA OSTALIH ENERGENATA	17
4.1. Trenutno stanje	18
4.2. Mogućnosti za proširenje mehanizama zaštite socijalno ugroženih potrošača el. energije na potrošače ostalih energenata	20
5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE.....	25
6. LITERATURA	29
7. POPIS TABLICA.....	31
8. POPIS KRATICA	33
9. PRILOG 1: Zabilješke sa razgovora	35
10.PRILOG 2: Rezultati ankete	63

1. UVOD

Reforma koja je usmjerena na postizanje ekonomskih cijena energije, a posebno el. energije, i zahtijevana poboljšanja u stopama naplate, naglašavaju potrebu da se zaštite socijalno ugroženi potrošači el. energije od ovih inicijativa.

S obzirom na činjenicu da su, kako reforma tarifa, tako i poboljšanja u stopama naplate u energetsom sektoru BiH tek na početku, očekuje se da ovo pitanje bude od interesa u dužem budućem periodu, a ovu činjenicu bi trebalo imati na umu prilikom definisanja strateških pravaca za energetske sektor BiH.

BiH je posebno osjetljiva po ovom pitanju jer veliki broj njenih građana živi ispod linije siromaštva. Čak i danas, kada su domaće tarife znatno ispod ekonomskog troška nabave, socijalno ugroženi potrošači nisu u mogućnosti da redovno izmiruju obaveze za struju. Očekivani dalji rast i razvoj BH privrede bi trebao dovesti do porasta zaposlenosti i porasta prihoda domaćinstva, uz smanjenje udjela siromašne populacije. Uzimajući sve ovo u obzir, mehanizmi zaštite socijalno ugroženih potrošača el. energije moraju biti jasni i fleksibilni i obezbijediti zaštitu samo za podobne potrošače.

Da bi se predupredili udari povećanja tarifa na budžete socijalno najugroženije kategorije stanovništva, Ekonomski institut a.d. Banja Luka je u aprilu 2004. godine za potrebe tri elektroprivredne kompanije, odnosno potrebe nadležnih ministarstava Federacije BiH i RS, uz finansijsku podršku Svjetske banke, uradio studiju **Socijalna procjena potrošača električne energije i vrednovanje programa socijalne zaštite** (u daljem tekstu Studija).

Cilj ovog Modula jeste da se izvrši analiza rezultata dosadašnjeg provođenja preporuka i pripreme preporuke za dalje aktivnosti potrebne za implementaciju Studije, odnosno razmotri mogućnost proširenja predloženih mehanizama socijalne zaštite na ostale vidove energije, koja se nabavlja, kao i na električnu energiju.

U toku rada na projektu preduzete su naredne aktivnosti:

1. Pregled studije i identifikacija ključnih nalaza i preporuka;
2. Identifikacija aktivnosti koje su preduzele vlade Federacije i RS u implementaciji preporuka studije;
3. Identifikaciju promjena cijena el. energije, a posebno cijena za domaćinstva, od momenta kada je studija dostavljena elektroprivredama;
4. Analiza dosadašnjih rezultata implementacije studije (pregled razvoja zaštite socijalno ugroženih potrošača el. Energije, efekti studije na važeći tarifni sistem, problemi na koje je naišla implementacija preporuka iz studije);
5. Razmotrene su mogućnosti za proširenje mehanizama zaštite socijalno ugroženih potrošača el. energije na potrošače ostale energije u BiH.

Na bazi navedenih aktivnosti date su preporuke za dalje angažovanje odgovornih institucija (mjere zaštite socijalno ugroženih potrošača el. energije, primjenljivost preporuka iz studije za zaštitu socijalno ugroženih potrošača drugih vidova energije, dalje aktivnosti koje se predlažu za efikasniju implementaciju preporuka iz Studije, iskustva koja bi se mogla usvojiti od strane BiH, preporuke za dalji razvoj mehanizama zaštite socijalno ugroženih potrošača energije).

2. PREGLED STUDIJE I IDENTIFIKACIJA KLJUČNIH NALAZA I PREPORUKA

2.1. Pregled Studije

Studiju **Socijalna procjena potrošača električne energije i vrednovanje programa socijalne zaštite** uradio je Ekonomski institut Banja Luka u aprilu 2004. godine za potrebe tri elektroprivrede, odnosno nadležnih ministarstava Federacije BiH i RS, uz finansijsku podršku Svjetske banke. Predmetna Studija je pregledana za stolom radi ocjene aktuelnosti ključnih nalaza i preporuka za definisanje strateških pravaca razvoja energetskog sektora u BiH.

Studija je imala dva cilja:

1. da identifikuje potrošačke grupe koje bi se mogle kvalifikovati za participaciju u šemi socijalne zaštite potrošača i
2. da vrednuje, na osnovu prethodnih analiza, razne šeme zaštite socijalno ugroženih potrošača od uticaja povećanja tarifa za domaćinstva.

Prilikom izrade studije preduzeti su sljedeći koraci:

- Identifikacija ključnih nosilaca reformi u oblasti električne energije, uključujući njihove karakteristike, njihov interes u reformskim programima, procjenu kako će na njih reforme uticati i procjenu koliko su oni važni za sprovođenje reformi;
- Socijalna procjena potrošača električne energije u servisnoj oblasti svake od tri elektroprivrede i identifikacija socijalnih grupa koje bi bile posebno ugrožene povećanjem tarifa;
- Evaluacija (vrednovanje) mehanizama socijalne zaštite i
- Kvantitativna ocjena potrošača električne energije.

Na osnovu toga nastao je sadržaj Studije u kojem su obrađena naredna pitanja:

1. Opis elektroenergetskog sektora BiH;
2. Opis socijalne slike BiH (opšte stanje privrede i siromaštvo, uzroci siromaštva, definisanje kriterija ugroženosti i identifikacija socijalno ugroženih grupa, institucije koje se bave socijalnom zaštitom, mjere koje se preduzimaju);
3. Socijalna procjena potrošača električne energije u oblasti domaćinstava (nivo potrošnje, namjena potrošnje, mogućnost pristupa i prekidi u napajanju, kvalitet usluga, zadovoljstvo potrošača i plaćanje, kategorije socijalno ugroženih potrošača);
4. Evaluacija (vrednovanje) mehanizama socijalne zaštite (vrednovanje postojećih mjera socijalne zaštite i njihovog uticaja na potrošače električne energije, institucionalni mehanizmi raspoloživi entitetskim vladama za zaštitu socijalno ugroženih potrošača električne energije, ocjena finansijskih i drugih uticaja mehanizama, finansijski i ostali efekti predloženih mehanizama socijalne zaštite – ocjena kretanja tarifa za domaćinstva u budućnosti, ocjena kretanja broja korisnika socijalne zaštite u budućnosti, minimalna potrošnja električne energije subvencioniranog domaćinstva, potrebna sredstva za subvencioniranje socijalno ugroženih potrošača električne energije i potrebna sredstva za troškove administriranja mehanizma) i
5. Zaključci i preporuke.

Prezentirani sadržaj je dat u skraćenoj formi, sa naglaskom na pitanja koja su od većeg značaja za ovaj projekat.

2.2. Ključni nalazi i preporuke Studije

Kao rezultat Studije, za vlade oba entiteta, kao regulatorne vlasti za ovaj sektor i vlasnike elektroprivreda, formulisane su naredne preporuke i programi koje je potrebno implementirati da bi se realizovala neophodna tarifna povećanja i povećao stepen naplate od domaćinstava koja su sposobna da plate električnu energiju, istovremeno štiteći siromašne od ovih inicijativa:

- Trošak električne energije već odnosi značajan dio raspoloživih prihoda siromašnih, a u budućnosti se očekuje dalje povećanje cijena električne energije za domaćinstva, što će otežati njihov položaj. Do sada je bilo u primjeni više različitih mehanizama za subvencioniranje električne energije ili energije uopšte (plin, ogrev, grijanje), što je pomagalo nekim kategorijama, ali i dovodilo do problema ravnopravnosti potrošača. Zbog toga je u budućnosti neophodan mehanizam za subvencioniranje socijalno ugroženih potrošača električne energije, koji bi pomogao socijalno ugroženom stanovništvu i predupredio socijalne posljedice novog povećanja cijena električne energije uz maksimalno uvažavanje njihove ravnopravnosti;
- Vlade entiteta su obavezne da kreiraju i organizuju provođenje socijalne politike i drugih mjera kojima se smanjuje, odnosno prevazilazi siromaštvo. Električna energija ima veliki uticaj na životni standard stanovništva jer učestvuje u zadovoljavanju čovjekovih elementarnih potreba kao što su ishrana (zaštita i priprema hrane), zdravlje (priprema tople vode za higijenu), kultura i informisanje (radio i TV) i sl. Zbog toga, omogućavajući potrošačima korištenje i najmanje količine električne energije, utiču pozitivno na njihov ukupan standard;
- Elektroprivredna preduzeća bi ekonomski mogla opstati bez kategorije najsiromašnijih potrošača, ali bi to uticalo na njihov pozitivan imidž, a možda bi im moglo stvarati i druge probleme na terenu (zaštita imovine i sl.), pa i ona, kao i sva druga preduzeća, moraju voditi brigu o svojim potrošačima, a posebno onima kojima je pomoć potrebna, kao što je to kategorija socijalno ugroženih potrošača. Zbog toga nije prihvatljivo njihovo isključivanje sa mreže;
- Svi potrošači imaju interes da snabdijevanje električnom energijom bude kvalitetno, a da u svojoj okolini imaju što manje socijalnih problema, pa je i njihov interes da se pomogne socijalno najugroženijim potrošačima i trebali bi za to da podnesu izvjesnu žrtvu;
- Vladama se preporučuje da snabdijevanje električnom energijom bude sastavni dio svih sistemskih programa iz oblasti socijalne zaštite i programa prevazilaženja siromaštva. Imajući u vidu da su ovi programi dugoročniji i da zahtijevaju veća sredstva i vrijeme, a da se restrukturiranje elektroenergetskog sektora ne može odlagati, zaštitu socijalno ugroženih potrošača električne energije treba hitno rješavati;
- U studiji je dato više mogućnosti za zaštitu socijalno ugroženih potrošača, koje se mogu kombinovati, zavisno od finansijskih mogućnosti. Testirana je potrošnja od 75-200 kWh mjesečno, a preporuka je bila da se krene sa subvencionisanjem polovine troškova od 200 kWh potrošnje, a kasnije da se ova količina ili procenat subvencije povećava kako se broj ugroženih bude smanjivao, za što se ne bi zahtijevala povećana finansijska sredstva;
- U studiji su obrađene razne kategorije domaćinstava i konstatovano je da u najvećem broju kategorija ima potrošača koji su socijalno ugroženi i onih koji nisu, pa se predlaže da se umjesto grupa za subvencionisanje izabere neka od linija siromaštva. Kao donja linija siromaštva, iz koje se kvalifikuju potrošači za subvencije, testirane su dvije mogućnosti: do 62.25 KM prihoda po članu domaćinstva i ispod 300 KM prihoda po domaćinstvu mjesečno. S obzirom na činjenicu da u BiH nema pouzdane evidencije prihoda domaćinstava, preporučeno je da se primijeni prvi kriterij. Kako

prihodi pojedinih članova domaćinstava u BiH budu rasli, broj zahtjeva za subvencijama će se smanjivati;

- Kao mogući izvori finansijskih sredstava za subvencioniranje socijalno najugroženijih potrošača električne energije analizirane su tri mogućnosti: svi potrošači električne energije, ostali potrošači na 0.4 kV mreži i budžet. Ukoliko je moguće izdvojiti sredstva iz entitetskih budžeta, to bi bilo najjednostavnije. Ukoliko to nije moguće, cijenu električne energije za izabranu grupu potrošača treba povećati, kako bi se prikupila sredstva za subvencije. U Studiji (poglavlje 4.2) su date šeme za tri moguća izvora, od kojih vlade mogu izabrati onaj koji im najviše odgovara;
- Na predloženim šemama mogućih instrumenata je navedena uloga svih učesnika u sistemu subvencioniranja socijalno ugroženih potrošača, a vlade trebaju tu ulogu formalizovati u svojim propisima, zavisno od njihovih drugih obaveza i mogućnosti;
- Socijalno ugroženi potrošači će morati dokazivati da imaju pravo na subvencije, za šta će im trebati različiti dokumenti. Svojim propisima vlade trebaju pojednostaviti postupak i osloboditi potrošače plaćanja različitih taksi. S obzirom na promjene socijalnog položaja i na cijenu samog postupka, on se ne bi trebao obnavljati u periodu kraćem od šest niti dužem od dvanaest mjeseci;
- U projektu je naglašen značaj javnosti. Kao i kod svih davanja pomoći, aktivnost će biti prihvaćena, ako je zadovoljen kriterij pravičnosti, a on će biti zadovoljen ako je pod uticajem javnosti. Zbog toga kriteriji za subvencije trebaju biti javni i svima dostupni, što se odnosi i na liste subvencioniranih, kako bi javnost mogla uticati na primjenu kriterija;
- Zbog hitnosti uvođenja novih tarifa (očekivalo se u 2004. godini), mehanizam je neophodno usvojiti i primijeniti paralelno sa novim tarifama. Usvojeni mehanizam je potrebno analizirati nakon prve godine primjene i otkloniti njegove eventualne nedostatke, a zatim analizu ponavljati svake dvije godine i po potrebi ga prilagođavati novim uslovima.

Analiza mehanizama socijalne zaštite ugroženih potrošača električne energije je izvršena na osnovu praktičnih iskustava i politika u zemljama centralne i istočne Evrope i bivšeg Sovjetskog Saveza, s obzirom da su to zemlje koje su u velikoj mjeri iskusile proces tranzicije i suočavale su se sa sličnim problemima u oblasti zaštite ugroženih potrošača električne energije. Na bazi njihovog iskustva, identifikovano je sedam mehanizama socijalne zaštite, koji su bili vrednovani s aspekta prednosti i nedostataka, odnosno njihove primjenjivosti u BiH okolnostima. Ti mehanizmi su:

1. Neisključivanje problematičnih domaćinstava;
2. Prevaljivanje tereta nižih cijena za domaćinstva na više cijene za industrijske potrošače;
3. Life-line tarifa za socijalno ugrožene kategorije potrošača (sa dva fiksna bloka ili sa tri bloka);
4. Diskontne cijene za pojedine potrošače;
5. Kompenziranje dijela troškova koji prelazi određeni procenat ukupnog mjesečnog primanja domaćinstva;
6. Namjenska novčana davanja;
7. Nenamjenska novčana davanja.

Svaki mehanizam je procijenjen prema sljedećim kriterijima:

- a. stepen obuhvata socijalno ugroženih potrošača (učešće korisnika određene socijalne zaštite u ukupnom broju socijalno ugroženih potrošača);
- b. pokrivenost socijalno ugroženih potrošača (iznos pomoći po ugroženom potrošaču);

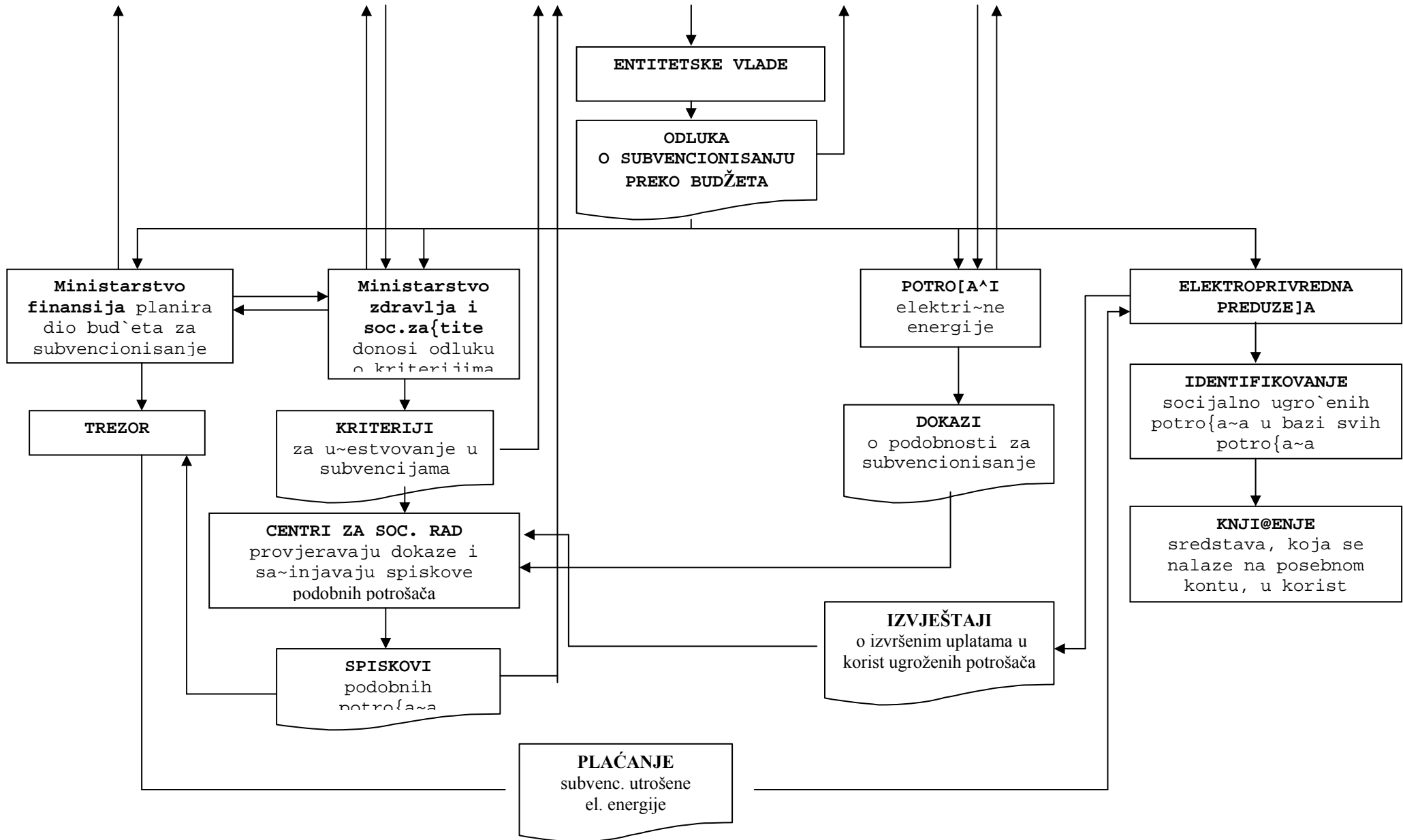
- c. mogućnost predviđanja koristi koju će korisnici imati od određenog mehanizma socijalne zaštite;
- d. Stepenn iskrlivljenosti cijena i drugi negativni efekti koji se javljaju kao posljedica nekog mehanizma socijalne zaštite;
- e. Jednostavnost primjene nekog mehanizma socijalne zaštite.

Namjenska novčana davanja su mehanizam koji je ocijenjen kao najpovoljniji, a primjenjuje se pokrivanjem dijela troškova za utrošenu električnu energiju socijalno ugroženim potrošačima, kada oni pređu određeni procenat njihovih primanja. Prema navedenim kriterijima evaluacije, mehanizam je pokazao sledeće karakteristike:

- Pokrivenost ugroženih potrošača zavisi od utvrđenih kriterija za učestvovanje u ovom vidu pomoći;
- Iznos pomoći zavisi od definisanih kriterija i osnovice koja se koristi za obračun ovih iznosa;
- Predvidljivost koristi za korisnike ovih subvencija je velika, jer tačno znaju koji iznos troškova će im biti subvencionisan;
- Distorzija cijena je znatna, jer je subvencionisana energija besplatna, ali ukoliko se plaća iz budžeta ili drugih izvora ne mora da ima negativne efekte na poslovanje elektroprivrednih preduzeća;
- Primjena ovog mehanizma može biti prilično složena jer je potrebno organizovati i zaposliti veliki broj ljudi na distribuciji ove vrste pomoći, ali ne mora da bude ukoliko već postoji izgrađen sistem socijalne zaštite.

Mehanizam predviđa za početak subvencioniranje potrošača čiji je prihod po članu domaćinstva ispod donje linije siromaštva, a subvencionirala bi se potrošnja do 100 kV utrošene energije. Sredstva za subvencioniranje bi se obezbjeđivala iz budžeta entiteta. Kako se očekuje smanjenje broja korisnika subvencija zbog smanjenja siromaštva, iznos subvencija u budućnosti bi se mogao povećati.

Odluku o subvencioniranju ugroženih potrošača električne energije preko budžeta bi donosile vlade entiteta (odnosno drugi nadležni organi) i objavljivale je u službenim glasilima. Ministarstvo finansija bi u tom slučaju moralo planirati dio budžeta za subvencioniranje, te zajedno sa Ministarstvom zdravlja i socijalne zaštite, odnosno Ministarstvom rada i socijalne politike, koja bi definisala nedvosmislene kriterije za učestvovanje u subvencijama, koordinirati ove aktivnosti. Sredstva koja se izdvoje za subvencioniranje bi se registrovala u trezoru, te se nakon mjesečnog fakturisanja od strane elektroprivrednih preduzeća (ili nakon dostavljanja nekog drugog dokumenta o plaćanju koji proizilazi iz odluka entitetskih vlada) prebacivala na njihov račun, pri čemu bi ih ova preduzeća u svom knjigovodstvu knjižila na posebnom kontu. S druge strane, nakon što definišu kriterije, resorna ministarstva bi ih objavljivala i dostavljala centrima za socijalni rad, a ovi bi sačinili spiskove kvalifikovanih potrošača. Spiskovi bi se sastavljali na osnovu dokaza o kvalifikovanosti koje centrima za socijalni rad dostavljaju potrošači za učestvovanje u procesu subvencioniranja. Da bi se obezbijedila maksimalna kontrola nad upotrijebljenim sredstvima, spiskovi bi se trebali javno objavljivati. Elektroprivredna preduzeća bi, nakon uplata u korist ugroženih potrošača, identifikovala iste u svojoj bazi potrošača, a zatim knjižila uplate subvencija u njihovu korist. Kontrola nad upotrebom sredstava za subvencioniranje bi se ostvarila slanjem izvještaja o izvršenim uplatama u korist ugroženih potrošača centrima za socijalni rad, koji bi ih usaglašavali sa svojim evidencijama. Funkcionisanje mehanizma je prikazano na narednom dijagramu.

3. ANALIZA DOSADAŠNJIH REZULTATA IMPLEMENTACIJE STUDIJE

Istraživanje dosadašnjih rezultata Implementacije Studije se zasniva na analizi realizacije njenih preporuka, sprovodeći dubinske intervjue sa odabranim *stakeholderima*. Zainteresovane strane čine relevantna ministarstava, regulatorne komisije i centri za socijalni rad.

Konsultant je organizovao anketu vezano za planiranje buduće potrošnje el. energije (Modul 1.). U anketi je bilo postavljeno i nekoliko pitanja vezanih za subvencioniranje potrošača električne energije, odnosno kako potrošači vide dosadašnje rezultate provođenja preporuka iz Studije.

Kroz prethodne radnje, identifikovane su aktivnosti na implementaciji preporuka iz Studije, koje su preduzele Vlade RS i FBiH, uključujući i njihove efekte na trenutno važeće tarife, probleme na koje se naišlo prilikom implementacije preporuka i, na kraju, omogućeno je da se predlože dalje aktivnosti koje bi doprinijele efikasnijoj implementaciji preporuka. Ove aktivnosti bi trebale obezbijediti osnovu za donošenje zaključaka o opštem ambijentu zaštite socijalno ugroženih potrošača el. energije.

3.1. Identifikacija aktivnosti koje su preduzele vlade u BiH u implementaciji preporuka Studije

Obrada ovog pitanja zasnivala se na bliskoj saradnji između Konsultanta i relevantnih institucija BiH. Tokom početne faze, identifikovane su relevantne institucije i uspostavljeni početni kontakti između Konsultanta i predstavnika nekih institucija koje su značajne za veći dio projekta.

Identifikovane institucije u BiH, koje su bitne za realizaciju ovog Modula, su:

- Ministarstvo civilnih poslova BiH;
- Entitetska ministarstva nadležna za energetiku (Ministarstvo energije, rudarstva i industrije FBiH i Ministarstvo privrede, energetike i razvoja RS);
- Entitetska ministarstva nadležna za socijalna pitanja (Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH i Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS);
- Državni regulator za električnu energiju (DERK) i entitetske regulatorne komisije (Regulatorna komisija za el. energiju Republike Srpske - REERS i Regulatorna komisija za el. energiju FBiH - FERK).

U ranijem periodu subvencioniranje se odvijalo uglavnom preko elektroenergetskog sektora unutar koga je bio zatvoren čitav model. Dodatna podrška za ovaj modul je pribavljena od tri elektroprivredna preduzeća (Elektroprivreda BiH, Elektroprivreda HZ HB i Elektroprivreda RS), odnosno njihovih distributivnih dijelova. Razmotreno je kolika je i kakva uloga distributivnih kompanija u ovoj fazi, kako bi se mogla planirati njihova uloga u budućnosti.

Kakva i kolika je uloga pojedinih institucija zavisi od toga da li postoji subvencioniranje električne energije i kakav je izabrani model na nivou Države BiH ili u pojedinom entitetu.

3.1.1. Identifikacija aktivnosti koje je preduzeo Savjet ministara BiH

Prema aktuelnom zakonodavstvu BiH, nadležnosti za socijalnu politiku i nadležnost za određivanje tarifa za domaćinstva su na entitetskom nivou, odnosno odobravaju ih entitetske regulatorne komisije. Istina, DERK određuje prenosnu tarifu i tarifu za NOS, pa bi se eventualno preko ovog mehanizma mogla obezbjeđivati i sredstva za subvencije.

Obavljani su razgovori u Ministarstvu civilnih poslova i DERK-u (vidi prilog).

Ministarstvo za civilne poslove pokriva 16 oblasti i ima koordinirajuću ulogu. Socijalna zaštita je u isključivoj nadležnosti entiteta i kantona. Do sada nije bilo političke volje da se nešto preduzme na državnom nivou u oblasti socijalnog sektora. Na nivou Države BiH nema sredstava za ove namjene, a nema ni institucija koje bi se bavile ovim problemima. U ovom trenutku nema mogućnosti da Ministarstvo i Savjet ministara preduzmu neke aktivnosti na sprovođenju preporuka Studije. Ministarstvo namjerava formirati odsjek za socijalnu zaštitu i penzije i preduzeti druge mjere kako bi mogli koristiti pristupna sredstva EU i smanjiti siromaštvo.

Kao što je već rečeno, DERK nije nadležan za određivanje tarifa domaćinstvima. U posljednje dvije godine određivao je tarife Prenosu i NOS-u, u kojima nije uzeta u obzir mogućnost obezbjeđenja sredstava za subvencije. DERK prati regionalne inicijative i postoji mogućnost da to uzme u obzir u budućnosti. Dobio je zaključak Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH da sva tri regulatora sačine Program zaštite socijalno ugroženih kategorija stanovništva, a vlade da urade strategiju razvoja energetskog sektora. Opređenije države je dalji razvoj tržišta energenata. Uzimajući u obzir da će se u BiH morati usklađivati cijene električne energije sa zemljama u regionu, neophodno je primijeniti Smjernice za zaštitu kupaca u Jugoistočnoj Evropi.

3.1.2. Aktivnosti koje su preduzele institucije u Federaciji BiH

Identifikovane institucije u Federaciji BiH, bitne za realizaciju ovog Modula, su:

- Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije;
- Federalno ministarstvo rada i socijalne politike;
- Kantonalna ministarstva nadležna za socijalnu politiku;
- Gradski i opštinski centri za socijalnu zaštitu;
- Regulatorna komisija za el. energiju Federacije BiH – FERK;
- Elektroprivredne kompanije (Elektroprivreda BiH i Elektroprivreda HZHB).

Obavljani su razgovori u svim navedenim institucijama sem kantonalnih ministarstava nadležnih za socijalnu politiku, kojih ima deset, i centara za socijalni rad, kojih ima više desetina. Kao uzorak izabrana su dva kantonalna ministarstva i dva centra za socijalnu zaštitu.

Od navedenih ministarstava samo Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije je poznato sa studijom *Socijalna procjena potrošača električne energije i vrednovanje programa socijalne zaštite*, dok ni jedno nije poznato da je nešto preduzeto na njenoj realizaciji na nivou Federacije ili kantona. Federacija je koordinator, ali ne i kreator socijalne politike, što je u nadležnosti Kantona.

Kantoni u Federaciji BiH ne subvencioniraju električnu energiju, a različito se odnose prema subvencioniranju drugih energenata, zavisno od mogućnosti kantonalnog budžeta. Sarajevski kanton subvencionira socijalno ugrožene potrošače svih vrsta grijanja. Prema

Uredbi Vlade Kantona plaća se subvencija od 50 KM mjesečno za pet mjeseci grejne sezone i taj iznos nije mijenjan od 1995. godine. Vlada Tuzlanskog kantona ne odobrava subvencije socijalno ugroženim potrošačima, ali pomaže kompaniju za grijanje, koja svim potrošačima isporučuje grijanje po nižim cijenama od ekonomskih.

Centri za socijalnu zaštitu su čuli za Studiju, ali nisu upoznati sa njenim sadržajem. Njihove aktivnosti zavise od budžeta koji su u nadležnosti kantona ili opština. Centar za socijalni rad Mostar nije učestvovao u subvencioniranju energenata jer nije imao budžet za te potrebe. Kantonalni centar za socijalni rad Sarajevo je operativno provodio subvencioniranje najugroženijih potrošača grijanja i trebao bi nastaviti tu aktivnost. Postoji manipulacija kriterijima siromaštva, jer se teško definišu prihodi zbog raširenosti sirove ekonomije. Neophodni su i eliminacioni kriteriji (automobil, stambeni prostor, privredni objekti). Neophodan je i neposredan uvid na terenu.

Elektroprivredne kompanije (Elektroprivreda BiH i Elektroprivreda HZHB) su upoznate sa Studijom, ali njeno provođenje nije spuštено na nivo distribucija. Kompanije smatraju da pitanje socijalne zaštite ne interesuje biznis, već da je to stvar politike. Sugerise se primjena iskustava iz zapadnih zemalja. Za el. energiju postoji regulator, dok za ostale oblike energije ne postoji i oni svoje cijene formiraju samostalno. Kompanije nemaju podataka o socijalnom statusu potrošača i nemaju odgovor kako se siromaštvo odražava na plaćanje.

Regulatorna komisija za električnu energiju FBiH - FERK u posljednje dvije godine odlučuje o odobravanju tarifa za električnu energiju, ali ne i za druge energente. U tarifi nije uzeta u obzir i potreba subvencioniranja najsiromašnijih potrošača – domaćinstava, jer za to nije bilo zakonske osnove. Opredjeljivanje za subvencioniranje nije posao regulatora. Socijalne probleme treba da rješava vlada. Da bi se dalje vršilo usklađivanje cijena potrebno je sačiniti program socijalne zaštite najugroženijih potrošača i pri tome koristiti iskustva drugih. Opredjeljenje države je dalji razvoj tržišta energenata. Prosječna cijena el. energije na Zapadu je dvostruko viša, pa se može očekivati njen rast i na domaćem tržištu. Regulator prati izradu Studije energetskega sektora, kao osnove za energetske strategije i daje svoje komentare i po ovom pitanju.

3.1.3. Aktivnosti koje su preduzele institucije u Republici Srpskoj

Za razliku od Federacije BiH, u Republici Srpskoj nema kantona, pa i organizacija socijalne zaštite ima jedan nivo manje. Obavljeni su razgovori u sljedećim institucijama RS:

- Ministarstvu privrede, energetike i razvoja RS;
- Ministarstvu zdravlja i socijalne zaštite RS;
- Centru za socijalni rad Banja Luka;
- Elektroprivrednoj kompaniji (Elektroprivreda RS-Elektrokrajina Banja Luka);
- Regulatornoj komisiji za el. energiju Republike Srpske – REERS.

Ministarstvo privrede, energetike i razvoja RS nije upoznato sa Studijom, a nema saznanja ni da se provode neke preporuke ili da je izabran neki model subvencioniranja. Niko nije pokrenuo inicijativu da se preporuke iz Studije primijene. Došlo je do promjene sistema usvajanja tarifa jer je uveden entitetski regulator za električnu energiju. Česte su bile promjene odgovornih ljudi u organima vlasti. U Ministarstvu će proučiti Studiju i pokrenuti inicijativu da se opredjeljenja provedu, a regulatoru predložiti da se u tarifi obezbijede sredstva za subvencije.

Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS takođe nije upoznato sa Studijom, a nema ni saznanja da se provode neke preporuke ili da je izabran neki model. Najveći zahtjevi socijalno ugroženih kategorija, pored pomoći u zdravstvenoj zaštiti, odnose se na subvencioniranje energenata. U toku je procjena uticaja cijena energenata na djecu.

Priprema se novi zakon o socijalnoj zaštiti. Namjerava se uvesti subvencioniranje energenata.

Centar za socijalni rad Banja Luka nije upoznat sa Studijom, ali će učiniti napor da dođu do nje. Na području na kome djeluje institucija nije bilo sistemskog subvencioniranja energenata. Centar je dodjeljivao jednokratne novčane pomoći za nabavku ogreva od 150 KM po sezoni. U sporadičnim slučajevima to je činio i za električnu energiju.

Elektroprivrednoj kompaniji (Elektroprivreda RS-Elektrokrajina Banja Luka) je poznato da je predmetna Studija urađena, ali nisu imali priliku upoznati se sa njenim sadržajem. Kompanija nema podataka o socijalnom statusu potrošača i nema odgovora kako se to odražava na plaćanje utrošene energije. U kompaniji će pribaviti i proučiti Studiju, a zatim se izjasniti o njenim opredjeljenjima.

Regulatorna komisija za električnu energiju Republike Srpske je upoznata sa Studijom i preporučivala je uvođenje modela iz Studije, a tražiće od Vlade da riješi subvencioniranje ugroženih potrošača električne energije za što bi sredstva trebalo izdvojiti iz budžeta. Tarifa treba biti izraz troškova proizvodnje i isključiti subvencije. Opredjeljenje države je dalji razvoj tržišta energenata, pa sve što zavisi od tržišta treba biti prepušteno tržištu. Motiv za poslovanje kompanija je dobit, što se treba ugraditi u tarifu. REERS radi na izjednačavanju svih kupaca na istom naponskom nivou.

3.2. Analiza dosadašnjih rezultata implementacije Studije

3.2.1. Problemi na koje je naišla implementacija preporuka iz Studije

Iz prethodnog izlaganja je vidljivo da nije ni došlo do implementacije preporuka iz Studije. Većina institucija ne zna da ona postoji, neke su za nju čule, ali nisu upoznate sa preporukama, dok je samo mali broj upoznat sa preporukama i nešto je pokušao uraditi na njihovoj implementaciji. Ni jedna institucija nije imala priliku da osjeti rezultate implementacije.

Razlozi za takvo stanje prezentirani u razgovorima su različiti:

- Ministarstvo civilnih poslova, odnosno Savjet ministara BiH, nema nadležnosti u ovoj oblasti;
- elektroprivredne kompanije, entitetski regulatori i entitetska ministarstva nadležna za energetiku smatraju da socijalna zaštita treba biti izmještena iz kompanija, da je motiv njihovog poslovanja profit, da cijene el. energije treba da reguliše tržište, a da inicijativu za socijalnu zaštitu trebaju imati druge institucije;
- entitetska i kantonalna ministarstva nadležna za socijalna pitanja i centri za socijalni rad su očekivali da inicijativu za obezbjeđenje sredstava imaju vlade, a oni da operativno provode aktivnosti subvencioniranja;
- federalno i kantonalna ministarstva nadležna za socijalna pitanja očekuju da obavezu inicijative ima onaj drugi;
- svi smatraju da je nedostatku inicijative dosta doprinijelo ukupno stanje u BiH, nedostatak političke volje i česte promjene ključnih ljudi.

Opredjeljenja iz Studije u razgovorima su najčešće potvrđivana, a nije bilo prijedloga da se mijenjaju ili dopunjavaju.

3.2.2. Efekti Studije na važeći tarifni sistem

Studija je trebala da ostvari uticaj na tarife u sljedećim slučajevima:

- većim uticajem tržišta očekivano je usklađivanje tarifa sa tarifama iz okruženja, odnosno rast cijena el. energije za domaćinstva, što će socijalno ugrožene potrošače dovesti u još teži položaj, pa je neophodno istovremeno preduzeti mjere njihove zaštite i
- ukoliko se odluči da se sredstva za subvencije pribavljaju od drugih potrošača el. energije, onda bi taj iznos bio jasno naznačen i odobren u tarifi.

U analiziranom periodu (2005 - avgust 2007. godine) mijenjale su se tarife kod svih elektroprivrednih kompanija.

Godine 2006. utvrđene su prve tarife za prenosnu kompaniju i nezavisnog operatora sistema (NOS). U 2007. prenosna tarifa je smanjena za oko 5%, dok je tarifa za NOS povećana za 0.87%

Povećanje cijena za domaćinstva u Federaciji BiH je prikazano u narednoj tabeli.

Tabela 3.1. Promjene cijena (%) za domaćinstva u Federaciji BiH

Kompanija	2005	2006	2007
Elektroprivreda BiH	-	5.77	postupak u toku
Elektroprivreda HZHB	-	6.5	4.73

Izvor: FERK

Vlada RS je 2005. godine povisila cijene električne energije za 17%. Godine 2006. nije bilo pomijaranja cijena za domaćinstva sem uticaja uvođenja PDV-a na cijene i tarifa za Prenos i NOS. U 2007. godini je otvoren tarifni postupak, ali se ne očekuje povećanje cijena domaćinstvima do kraja godine (Izvor: REERS).

Ni u jednom slučaju nisu ostvarene preporuke iz studije navedene na početku ovog poglavlja.

3.2.3. Pregled razvoja zaštite socijalno ugroženih potrošača el. energije

Razvoj zaštite socijalno ugroženih potrošača el. energije do 2004. godine detaljno je obrađen u predmetnoj Studiji. U ovoj studiji izvršena je analiza trenutnog stanja. Gledišta nadležnih institucija su data u prethodnim izlaganjima, a u nastavku se iznose rezultati dobijeni anketiranjem potrošača.

Anketa je provedena na uzorku od 3,873 potrošača, a broj i procenat onih koji primaju neki oblik subvencije za energente dat je u narednom pregledu.

Tabela 3.2 Broj domaćinstava u BiH koja primaju subvencije za energente

Entitet/Dstrikt	Broj anketiranih	Prima subvenciju	
		broj	%
Federacija Bosne i Hercegovine	2 485	74	2.98
Republika Srpska	1 191	52	4.37
Distrikt Brčko	197	0	0.00
Ukupno BiH	3 873	126	3.25

Izvor: Anketa

U Federaciji BiH oko 3% anketiranih domaćinstava prima neki od oblika subvencije za energente, od kojih se oko polovine odnosi na čvrsta goriva (drvo/ugalj), a oko 30% na centralno grijanje. Samo 16% subvencija dodijeljeno je za električnu energiju i oko 5% za plin. Blizu polovine subvencioniranih su penzioneri sa niskim primanjima, dok drugu polovinu čine sve ostale kategorije. Lokalne zajednice i centri za socijalni rad su finansijeri preko 60% subvencija. Visina subvencije se kreće od 45 do 6 000 KM godišnje po domaćinstvu.

U Republici Srpskoj neki od oblika subvencije za energente prima 4.37% anketiranih domaćinstava, od čega za električnu energiju oko 89% i oko 11% za centralno grijanje. Preko dvije trećine subvencioniranih su penzioneri sa niskim primanjima, dok preostalu trećinu čine sve ostale kategorije. Lokalne zajednice su finansijeri preko 82% subvencija. Visina subvencije se kreće od 30 - 3,000 KM godišnje po domaćinstvu, prosjek oko 197 KM.

Ekstremni iznosi (6000 KM u F BiH i 3000 u RS) se odnose na pomoć za plaćanje dugova koji su nastali u dužem vremenskom periodu da ne bi došlo do isključivanja socijalno ugroženih potrošača sa mreže.

Kao što se vidi, bez obzira što nema razvijenog modela subvencioniranja energenata, sem Kantona Sarajevo, anketa pokazuje da subvencije ipak postoje. Najviše se odnose na električnu energiju, čvrsti ogrev i centralno grijanje, mada su značajne razlike po entitetima. I ako su preko polovine primalaca penzioneri, pojavljuju se i brojne druge grupe, a finansiranje najviše pada na teret lokalnih zajednica.

4. ZAŠTITA SOCIJALNO UGROŽENIH POTROŠAČA OSTALIH ENERGENATA

4.1. Trenutno stanje

Studija **Socijalna procjena potrošača električne energije i vrednovanje programa socijalne zaštite** imala je za predmet istraživanja socijalno ugrožene potrošače električne energije, ali se u istraživanju doticala i drugih energenata.

Prema navedenoj Studiji, što se tiče subvencija za neki drugi vid energije, 4% ispitanih je odgovorilo da dobija subvenciju, pri čemu niko sa područja EPHZHB. Od onih koji dobijaju subvenciju u RS, 81% je dobija za grijanje (gradska toplana) i 9% za drvo ili ugalj. Na području EPBiH 29% dobija za grijanje preko gradske toplane, 24% za gas iz mreže i 38% za drvo ili ugalj. Najveći broj subvencioniranih na ovaj način je iz kategorije penzionera. I kod ovih subvencija najvećim dijelom ih dodjeljuju opštine i centri za socijalni rad. Prosječna visina ovih subvencija na godišnjem nivou je iznosila oko 173 KM.

U aktuelnom istraživanju (Anketa 2007.) dobiveni podaci za BiH su prikazani u narednim tabelama.

Tabela 4.1. Struktura subvencioniranih potrošača energenata u BiH

Energent	Broj anketiranih	Broj subvencioniranih	%	Struktura %
Električna energija	3 873	52	1.34	43.33
Centralno grijanje	3 873	27	0.70	22.50
Gas/ plin	3 873	4	0.10	3.33
Drvo, ugalj	3 873	37	0.96	30.83
Ukupno	3 873	120	3.10	100.00

Izvor: Anketa

U Brčko Distriktu nije bilo subvencioniranih, a stanje po entitetima se značajnije razlikuje.

Tabela 4.2. Struktura subvencioniranih potrošača energenata u Federaciji BiH

Energent	Broj anketiranih	Broj subvencioniranih	%	Struktura %
Električna energija	2 485	12	0.48	16.00
Centralno grijanje	2 485	22	0.89	29.33
Gas/ plin	2 485	4	0.16	5.33
Drvo, ugalj	2 485	37	1.49	49.33
Ukupno	2 485	75	3.02	100.00

Izvor: Anketa

Tabela 4.3. Struktura subvencioniranih potrošača energenata u Republici Srpskoj

Energent	Broj anketiranih	Broj subvencioniranih	%	Struktura %
Električna energija	1 191	40	3.36	88.89
Centralno grijanje	1 191	5	0.42	11.11
Gas/ plin	1 191	0	0.00	0.00
Drvo, ugalj	1 191	0	0.00	0.00
Ukupno	1 191	45	3.78	100.00

Izvor: Anketa

Procenat subvencioniranih potrošača u Federaciji BiH (3.02%) je manji nego i Republici Srpskoj (3.78%), što je u korelaciji sa stepenom siromaštva, ali se i struktura značajno razlikuje. U Federaciji se najviše subvencionira čvrsto gorivo (drvo/ugalj), dok se u RS za to ne daju subvencije. U RS se najviše subvencionira električna energija, a u Federaciji je električna energija na predzadnjem mjestu. Centralno grijanje je na drugom mjestu u oba entiteta, ali je nešto više zastupljeno u RS jer se ne pojavljuju ostali energenti osim električne energije. U Federaciji je kao energent subvencioniran i gas/plin, dok se u RS ne subvencionira, vjerovatno jer je manje zastupljen.

U razgovorima koji su obavljani sa ostalim zainteresovanim stranama postavljena su pitanja vezana za potrebu subvencioniranja energenata:

- 1) Mislite li da bi trebalo subvencionirati najsiromašnije potrošače el.energije?
- 2) Da li bi se trebala subvencionirati i potrošnja nekih drugih energenata (grijanje, plin, naftu, drvo) i kojem bi dali prednost?

Dobijeni odgovori su dati u sljedećem pregledu.

Tabela 4.4. Rezultati intervjua o subvencioniranju energenata

Naziv institucije	Odgovor 1.	Odgovor 2.
Ministarstvo civilnih poslova BiH	nema odgovora	nema odgovora
Ministarstva za energetiku		
Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije	da	da
Ministarstvo privrede, energetike i razvoja RS	da	potrebno rasporediti teret subvencija
Ministarstva za socijalno staranje		
Federalno ministarstvo rada i socijalne politike	da	da, prednost po izboru korisnika
Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite RS	da	da
Kantonalna ministarstva nadležna za socijalnu politiku u FBiH		
Sarajevo	da	da
Tuzla	da	da
Regulatori		
DERK	da	da
FERK	nadležnost Vlade	isti odnos prema svim en.
REERS	da	nema stava

Naziv institucije	Odgovor 1.	Odgovor 2.
Najveći distributer u svakom od elektroprivrednih preduzeća		
Elektroprivreda BiH-Distribucija Sarajevo	odluka je politička	odluka je politička
Elektroprivreda HZHB-Distribucija Mostar	da	zastupljeno je samo čvrsto gorivo
Elektroprivreda RS-Elektrodistribucija Banja Luka	da	nemaju saznanja
Centri za socijalni rad		
Banjaluka	da	da, prednost el. energija
Mostar	da	da, prednost el. energiji
Sarajevo	da	da, prednost po izboru korisnika

Izvor: Intervjui

Kad se radi o subvencioniranju električne energije, skoro da postoji konsenzus da bi to trebalo činiti. Oni koji nisu dali izričit odgovor, nisu to učinili jer se ne osjećaju nadležnim, ali su u manjini.

Subvencioniranje ostalih energenata je daleko složenije, što se vidi iz odgovora koji se značajno razlikuju, mada preko dvije trećine intervjuisanih zainteresovanih strana smatra da treba subvencionirati i druge energente. Razlike vjerovatno proističu iz različite dostupnosti energenata i nadležnosti za odlučivanje o njihovim cijenama. Većina onih koji smatraju da treba subvencionirati i druge energente prednost daje izboru korisnika i električnoj energiji.

Zaključak ovog istraživanja je da subvencioniranje električne energije preferiraju svi potrošači i da ono nije sporno. Ipak, model koncipiran u Studiji polazi od minimalnih procijenjenih potreba za električnom energijom (rasvjeta, hlađenje namirnica, kuhanje, grijanje vode, kulturne potrebe), ali on ne pokriva navedene optimalne potrebe, pogotovo ne grijanje.

Zbog toga je kod subvencioniranja potrebno uzeti u obzir sve energente, odnosno potrebno je da energetska strategija ima isti odnos prema svim energentima. Korisnicima je neophodno, pored subvencioniranja minimalne količine električne energije, obezbijediti i subvencioniranje nekog od energenata za grijanje (centralno grijanje, plin, čvrsto gorivo), po njihovom izboru zbog različite dostupnosti. Nivo subvencioniranja nije predmet ovog istraživanja i potrebno ga je naknadno procijeniti.

4.2. **Mogućnosti za proširenje mehanizama zaštite socijalno ugroženih potrošača el. energije na potrošače ostalih energenata**

U studiji **Socijalna procjena potrošača električne energije i vrednovanje programa socijalne zaštite** detaljno su opisani i ocjenjivani sljedeći mehanizmi subvencioniranja ugroženih potrošača el. energije:

- 1) Neisključivanje problematičnih domaćinstava;
- 2) Prevaljivanje tereta nižih cijena za domaćinstva na više cijene za industrijske potrošače;
- 3) Life-line tarifa za socijalno ugrožene kategorije potrošača (sa dva fiksna bloka ili sa tri bloka);
- 4) Diskontne cijene za pojedine potrošače;

- 5) Kompenziranje dijela troškova koji prelazi određeni procenat ukupnog mjesečnog primanja domaćinstva;
- 6) Namjenska novčana davanja;
- 7) Nenamjenska novčana davanja.

Prvih pet mehanizma se odnose na el. energiju i ona nisu primjenljiva za druge oblike energije. Posljednja dva su univerzalna i mogu se primjenjivati i na druge energente. Svaki mehanizam je procjenjivan prema sljedećim kriterijima:

- 1) stepen obuhvata socijalno ugroženih potrošača (učesće korisnika određene socijalne zaštite u ukupnom broju socijalno ugroženih potrošača);
- 2) pokrivenost socijalno ugroženih potrošača (iznos pomoći po ugroženom potrošaču);
- 3) mogućnost predviđanja koristi koju će korisnici imati od određenog mehanizma socijalne zaštite;
- 4) Step en iskrivljenosti cijena i drugi negativni efekti koji se javljaju kao posljedica nekog mehanizma socijalne zaštite;
- 5) Jednostavnost primjene nekog mehanizma socijalne zaštite.

Rezultati ocjenjivanja posljednja dva mehanizma su izloženi u nastavku.

Namjenska novčana davanja se primjenjuju pokrivanjem dijela troškova za utrošenu električnu energiju socijalno ugroženim potrošačima, kada oni pređu određeni procenat njihovih primanja. Prema navedenim kriterijima evaluacije, mehanizam je pokazao sledeće karakteristike:

- Pokrivenost ugroženih potrošača zavisi od utvrđenih kriterija za učestvovanje u ovom vidu pomoći;
- Iznos pomoći zavisi od definisanih kriterija i osnovice koja se koristi za obračun ovih iznosa;
- Predvidljivost koristi za korisnike ovih subvencija je velika, jer tačno znaju koji iznos troškova će im biti subvencionisan;
- Distorzija cijena je znatna, jer je subvencionisana energija besplatna, ali ukoliko se plaća iz budžeta ili drugih izvora ne mora da ima negativne efekte na poslovanje elektroprivrednih preduzeća;
- Primjena ovog mehanizma može biti prilično složena jer je potrebno organizovati i zaposliti veliki broj ljudi na distribuciji ove vrste pomoći, ali ne mora da bude tako ukoliko već postoji izgrađen sistem socijalne zaštite.

Nenamjenska novčana davanja spadaju u opšti vid socijalne zaštite i provode se od strane državnih organa zaduženih za socijalnu zaštitu, pri čemu je izvor finansiranja budžet. Prema navedenim kriterijima evaluacije, mehanizam je pokazao sledeće karakteristike:

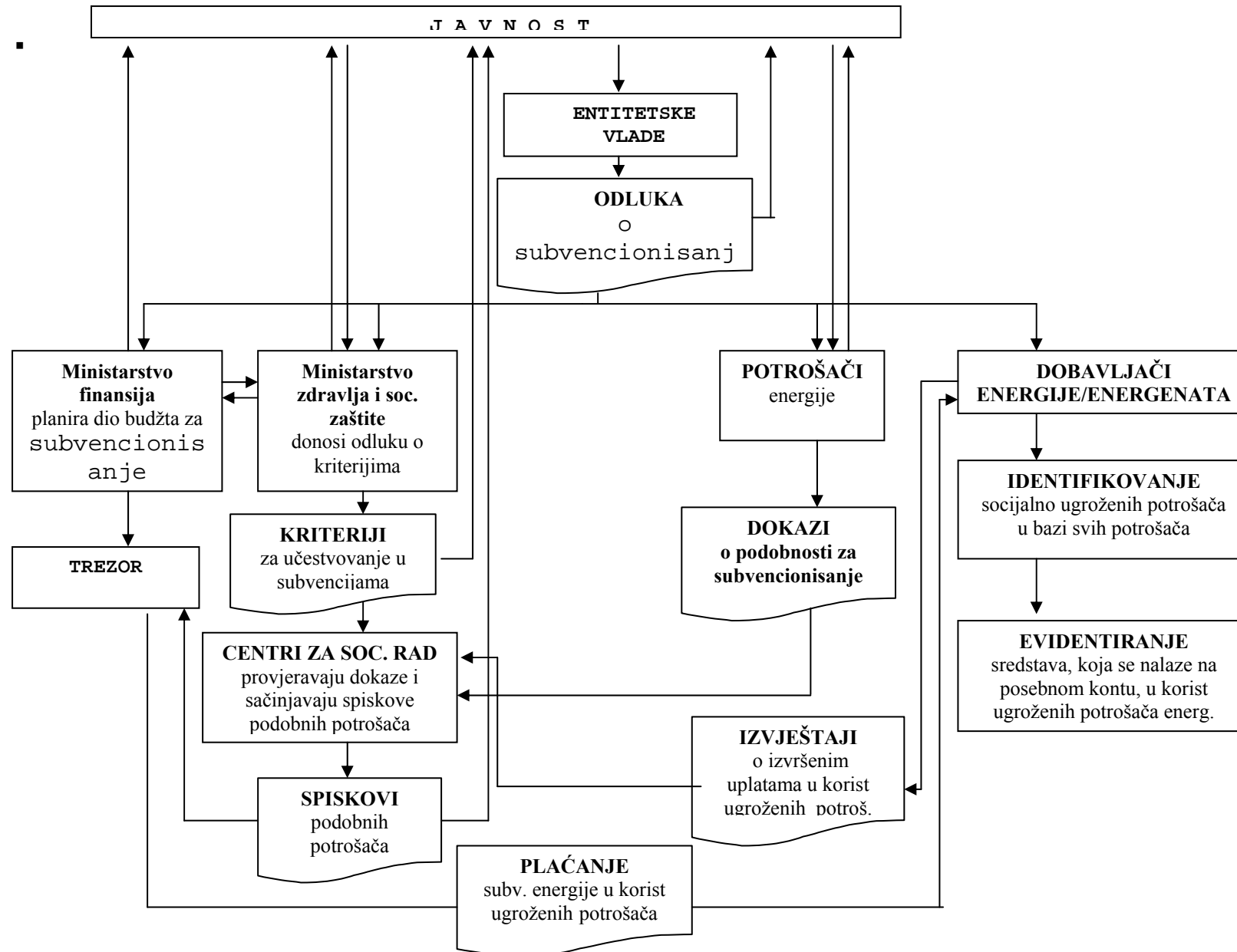
- Pokrivenost ugroženih potrošača zavisi od utvrđenih kriterija za učestvovanje u ovom vidu pomoći;
- Iznos pomoći takođe zavisi od utvrđenih kriterija;
- Predvidljivost koristi za ugrožene potrošače zavisi od stabilnosti budžetskih prihoda i predvidljivosti budžeta iz kog se finansiraju ovakvi programi socijalne zaštite;
- Distorzija cijena je ovdje najmanja, ali ovaj vid pomoći ne mora da ima nikakve veze sa troškovima energije;
- Ovaj mehanizam je jednako složen kao i prethodni.

Namjenska novčana davanja su mehanizam koji je ocijenjen najvišom ocjenom. Nema razloga da ovaj mehanizam ne bude primjenljiv i za subvencioniranje drugih energenata, ukoliko se sredstva za njihove subvencije ne bi prikupljala preko tarifa za električnu energiju već iz budžeta.

Detaljnija primjena mehanizma, proširena i na druge energente, je prikazana u narednom dijagramu. Kao što se vidi, izmjene u mehanizmu ne bi bile velike:

- predviđena odluka o subvencioniranju električne energije, koju donose entitetske vlade, može da se proširi i na druge energente,
- kriteriji o subvencioniranju ugroženih potrošača električne energije mogu se primijeniti/proširiti i na druge oblike energije;
- potrošači dokazuju ispunjavanje kriterija (podobnost) za korištenje subvencija za električnu, odnosno druge oblike energije;
- centri za socijalni rad provjeravaju dokaze i utvrđuju korisnike subvencija za električnu energiju i/ili druge energente;
- uloga ministarstava finansija i trezora se proširuje i na druge oblike energije;
- pored elektroprivrednih kompanija u dijagramu se pojavljuju i dobavljači drugih energenata, a njihova uloga je ista.

Predloženi mehanizam bi mogao uspješno obuhvatiti, kako električnu, tako i druge oblike energije. Jednogodišnje iskustvo u primjeni mehanizma će omogućiti da se izvrši njegova analiza i unapređenje za naredni period.

5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

U prethodnom tekstu ove studije prezentirani su glavni nalazi koji se odnose na mjere koje preduzimaju nadležne institucije u oblasti zaštite socijalno najugroženijih potrošača električne energije i drugih energenata. Na osnovu konstatovanog proizilaze sljedeći najvažniji zaključci:

1. Socijalna slika stanovništva u BiH je i dalje veoma nepovoljna. Obim siromaštva, kao njen agregatni izraz, se presporo smanjuje, pa se može očekivati da će takvo stanje potrajati i u dužem budućem periodu. Korištenje električne, odnosno drugih vidova energije, je jedna od osnovnih životnih potreba koju nije neophodno posebno dokazivati. Kako se može očekivati dalji rast cijena svih vrsta energije, zbog rasta njihove potražnje i iscrpljivanja izvora, to će produbiti jaz između potreba najugroženijih potrošača za energijom i njihovih finansijskih mogućnosti. Najveći zahtjevi socijalno ugroženih kategorija, pored pomoći u zdravstvenoj zaštiti, odnose se na subvencioniranje energenata. Zbog toga je neophodno koordinirano i kontinualno angažovanje svih zainteresovanih strana (vlade, nadležna ministarstva, regulatori, energetske kompanije) na rješavanju ovog konflikta i omogućavanje najugroženijim potrošačima da mogu zadovoljiti svoje elementarne potrebe za energijom;
2. Studija Socijalna procjena potrošača električne energije i vrednovanje programa socijalne zaštite, koju je uradio Ekonomski institut Banja Luka u aprilu 2004. godine za potrebe tri elektroprivrede, odnosno nadležnih ministarstava FBiH i RS, uz finansijsku podršku Svjetske banke, detaljno analizira stanje i predlaže rješenja u oblasti zaštite socijalno najugroženijih potrošača električne energije, ali se njihovi rezultati, u značajnoj mjeri, mogu primijeniti i na ostale oblike energije. Istraživanja obavljena u okviru ovog projekta su potvrdila da preporuke predmetne Studije nisu provedene, a nema ni saznanja da se provode neke preporuke ili da je izabran neki model. Razlozi za to su objašnjeni u prethodnom tekstu, a prije svega su to nedostatak inicijative i koordinacije. Nalazi ovog projekta su, takođe, potvrdili aktuelnost preporuka iz studije, jer se nisu promijenile okolnosti koje su do njih dovele, pa te preporuke mogu, i u narednom periodu, ostati kao okosnica za djelovanje zainteresovanih strana u ovoj oblasti;
3. Od momenta izrade navedene Studije, cijene električne energije su držane pod kontrolom i rasle su sporije nego što se predviđalo na tržištu u zemlji i okruženju. S obzirom na uzajamnu zavisnost cijena energenata, pretpostavlja se da je i sa cijenama drugih oblika energije bilo slično stanje, ili se njihov brži rast mogao kompenzirati većom potrošnjom električne energije, što se nije, u izrazitijoj mjeri, negativno odrazilo na socijalni položaj potrošača. Takva politika se negativno odrazilo na profitabilnost i razvoj elektroenergetskih kompanija, što će se, u nekom budućem periodu, svakako prenijeti i na potrošače;
4. Istraživanja su pokazala da su socijalno najugroženiji potrošači najviše zainteresovani za subvencioniranje električne energije, ali zaključak je da je kod subvencioniranja potrebno uzeti u obzir sve energente, odnosno potrebno je da energetska strategija ima isti odnos prema svim energentima;
5. Anketa potrošača je pokazala, bez obzira što nema razvijenog modela subvencioniranja energenata u BiH, sem donekle Kantona Sarajevo, da subvencije ipak postoje. Najviše se odnose na električnu energiju, čvrsti ogrev i centralno grijanje, mada su značajne razlike po entitetima. Iako su preko polovine primalaca penzioneri, pojavljuju se i brojne druge grupe, a finansiranje najviše pada na teret lokalnih zajednica, koje najčešće nemaju dovoljno sredstava za ove namjene. Odatle i pozicija socijalno ugroženih potrošača energije najviše zavisi od mjesta stanovanja, odnosno mjesta gdje ostvaruju pravo na socijalnu zaštitu. U prethodnom istraživanju takvo subvencioniranje je ocijenjeno nefunkcionalnim i zatražena je njegova

promjena, kako bi se problemi subvencioniranja energenata za najugroženije potrošače sistemski riješili i na pravičniji način;

6. Strateška opredjeljena vlada u BiH i njenim entitetima su zasnovana na daljem razvoju tržišta energenata, odnosno ono će se povezivati i usklađivati sa trendovima na regionalnom i širem evropskom tržištu, pa u narednom periodu nije moguće očekivati zadržavanje cijena nižih od ekonomskih. Brži rast cijena energenata i sporo smanjenje siromaštva stanovništva će pojačano ugrožavati socijalni položaj najugroženijih potrošača električne energije, ali i ostalih energenata. Izabranu tržišnu strategiju, u cilju zaštite najugroženijih potrošača, trebaju da prate i posebni programi i planovi zaštite, usklađeni sa mogućnostima, ali i iskustvima drugih zemalja;
7. Opredjeljenje za subvencioniranje najugroženijih potrošača energenata sve više postaje opšteprihvaćena praksa u zemljama u kojima se programi zaštite donose, pa se očekuje da će tako biti i u BiH. Osnovni problemi u takvim programima su korisnici prava na subvencije, nivo subvencionirane potrošnje, izvori sredstava i model subvencioniranja. Za potrebe subvencioniranja najugroženijih potrošača električne energije, odgovor na ova pitanja je dat u navedenoj Studiji, a u većoj mjeri se mogu primijeniti i na druge energente. Predviđeni nivo subvencionirane potrošnje električne energije u početku bi trebalo zadržati, a za svaki od drugih energenata bi se trebao posebno procijeniti. Ova aktivnost je neophodna da bi se mogla predvidjeti potrebna sredstva za subvencioniranje drugih energenata. Dok je za subvencioniranje najugroženijih potrošača električne energije predviđen alternativni izvor finansiranja (budžet ili tarife), za druge energente bi prikupljanje sredstava za subvencioniranje preko tarifa bilo teško (plin, centralno grijanje) ili nemoguće (čvrsto i tečno gorivo). Za provođenje subvencioniranja svih energenata može se primijeniti isti ili sličan model;
8. Najveći nedostatak u dosadašnjim aktivnostima subvencioniranja najugroženijih potrošača električne energije, a vjerovatno i drugih energenata, je izostanak inicijative i koordinacije. Inicijativu može pokrenuti svaka od zainteresovanih strana, ali je najlogičnije da je u svojim rukama imaju ministarstva nadležna za socijalnu zaštitu. S obzirom da je veliki broj zainteresovanih strana za zaštitu najugroženijih potrošača energenata, sa različitim nadležnostima, koordinaciju ovih aktivnosti mogu uspješno da ostvaruju samo odgovarajuće vlade (entiteti, kantoni).

Na osnovu provedenih istraživanja, nalaza obrađenih u ovoj studiji i prethodno iznijetih zaključaka proizilaze preporuke navedene u narednoj tabeli.

Tabela 5.1. Preporuke

Preporuka	Nadležna institucija	Rok provedbe
<i>Donijeti strategije razvoja energetske sektora BiH, odnosno FBiH i RS</i>	<i>Savjet ministara BiH, Vlada FBiH i Vlada RS</i>	<i>9-12 mjeseca nakon izrade ove studije</i>
<i>Usvojiti Program zaštite socijalno najugroženijih potrošača energenata</i>	<i>Vlada FBiH/Vlade kantona i Vlada RS</i>	<i>Tri mjeseca nakon donošenja strategije</i>
<i>Usvojiti Plan aktivnosti za sprovođenje Programa zaštite socijalno najugroženijih potrošača energenata</i>	<i>Vlada FBiH/Vlade kantona i Vlada RS</i>	<i>Jedan mjesec nakon usvajanja Programa</i>
<i>Provesti aktivnosti iz plana</i>	<i>Institucije imenovane u planu</i>	<i>Rokovi utvrđeni u planu</i>
<i>Izvršiti analizu realizacije Programa zaštite socijalno najugroženijih potrošača energenata i njegovo inoviranje</i>	<i>Vlada FBiH/Vlade kantona i Vlada RS</i>	<i>Jedna godina nakon usvajanja Programa</i>

Realizacijom ovih preporuka olakšalo bi se provođenje strategije razvoja energetskog sektora, odnosno ublažile bi se negativne posljedice na socijalno najugroženije potrošače energenata.

6. LITERATURA

1. **Socijalna procjena potrošača električne energije i vrednovanje programa socijalne zaštite**, Banja Luka, Ekonomski institut, 2004.
2. **Preliminarni izvještaj o siromaštvu u BiH za period 2001-2004**, Jedinica za ekonomsko planiranje i implementaciju Strategije srednjoročnog razvoja BiH - Savjet Ministara BiH, April 2005.
3. **Tarifna studija za SarajevoGas-Nacrt završnog izvještaja**, Evropska komisija, Sarajevo, maj 1999.
4. **Studija razvoja sektora prirodnog gasa - Nacrt finalnog izvještaja**, Svjetska banka, Sarajevo, juni 2000.
5. **Ugovor o energetske zajednici Jugoistočne Evrope**, Atina, 05.12.2005. (Sl. gl. BiH – Međunarodni ugovori, br. 09/06, od 25.08.2006.)
6. **Informacija o ugovoru o osnivanju Energetske zajednice Jugoistočne Evrope, REERS, Trebinje, 2007.**
7. **Izvještaj o radu Državne regulatorne komisije za električnu energiju za 2006. god.**, DERK, Tuzla, decembar 2006.
8. **Odluka o tarifnim stavovima za nekvalifikovane kupce el. energije u Republici Srpskoj**, REERS, Trebinje, 22.03.2006.
9. **Prvi tarifni postupak: Odluka o tarifnim stavovima za prodaju električne energije tarifnim (nekvalifikovanim) kupcima Javnog poduzeća "Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne" dioničkog društva Mostar**, FERK, Mostar 24.03.2006.
10. **Prvi tarifni postupak: Odluka o tarifnim stavovima za prodaju električne energije tarifnim (nekvalifikovanim) kupcima Javnog preduzeća Elektroprivreda bosne i Hercegovine dd Sarajevo**, FERK, Mostar 24.03.2006.
11. **Drugi tarifni postupak: Odluka o tarifnim stavovima za prodaju električne energije tarifnim (nekvalifikovanim) kupcima Javnog poduzeća "Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne" dioničkog društva Mostar**, FERK, Mostar 27.04.2007.
12. **Odluka o privremenoj tarifi za usluge prenosa**, (Sl. gl. BiH, br. 24/06 i 26/06)
13. **Odluka o utvrđivanju tarife za usluge prenosa električne energije**, DERK, 19.04.2007.
14. **Odluka o privremenoj tarifi za rad NOS-a**, (Sl. gl. BiH, br., od 13.01.2006.)
15. **Odluka o utvrđivanju tarife za rad NOS-a i pomoćne usluge**, DERK, 19.04.2007.

7. POPIS TABLICA

<i>Tabela 3.1. Promjene cijena (%) za domaćinstva u Federaciji BiH.....</i>	<i>14</i>
<i>Tabela 3.2 Broj domaćinstava u BiH koja primaju subvencije za energente.....</i>	<i>15</i>
<i>Tabela 4.1. Struktura subvencioniranih potrošača energenata u BiH.....</i>	<i>18</i>
<i>Tabela 4.2. Struktura subvencioniranih potrošača energenata u Federaciji BiH.....</i>	<i>18</i>
<i>Tabela 4.3. Struktura subvencioniranih potrošača energenata u Republici Srpskoj.....</i>	<i>19</i>
<i>Tabela 4.4. Rezultati intervjua o subvencioniranju energenata.....</i>	<i>19</i>
<i>Tabela 5.1. Preporuke.....</i>	<i>28</i>

8. POPIS KRATICA

BiH	Bosna i Hercegovina
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
RS	Republika Srpska
DB	Distrikt Brčko
EPPU	<i>Economic Policy Plannig Unit</i> Jedinica za ekonomsko planiranje i implementaciju Strategije srednjoročnog razvoja BiH
DERK	Državna elektroenergetska regulatorna komisija
FERK	Regulatorna komisija za električnu energiju Federacije Bosne i Hercegovine
REERS	Regulatorna komisija za električnu energiju Republike Srpske
EPHZHB	Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg Bosne
EPBiH	Elektroprivreda BiH
NOS	Nezavisni operater sistema
Prenos	Kompanija za prenos električne energije u BiH (Elektroprenos/elektroprijenos BiH)

9. PRILOG 1: ZABILJEŠKE SA RAZGOVORA

Dijalozi sa državnim, entitetskim i kantonalnim ministarstvima za socijalna pitanja

Naziv institucije: **Ministarstvo civilnih poslova BiH**

Ime i funkcija osobe: **Damir Dizdarević, pomoćnik ministra**

Datum razgovora: **26.04.07.**

Pitanja i rezime razgovora:

1. Da li Savjet ministara BiH ima kreiranu i organizovanu socijalnu politiku kojom se smanjuje siromaštvo?

BiH ima usvojenu srednjoročnu strategiju za smanjenje siromaštva, koja ističe u ovoj godini, a procjenjuje se da je realizovano oko 30% opredjeljenja. Najvažnije opredjeljenje je povećanje zaposlenosti. Ministarstvo za civilne poslove pokriva 16 oblasti i ima koordinirajuću ulogu. Socijalna zaštita je u isključivoj nadležnosti entiteta i kantona. Do sada nije bilo političke volje da se nešto preduzme na državnom nivou u oblasti socijalnog sektora.

2. Da li ste upoznati sa studijom SOCIJALNA PROCJENA POTROŠAČA ELEKTRIČNE ENERGIJE I VREDNOVANJE PROGRAMA SOCIJALNE ZAŠTITE ?

Ne.

3. Da li se provode preporuke iz navedene Studije?

Ministarstvo nema saznanja.

4. Koje su aktivnosti preduzete na implementaciji preporuka i koji mehanizam subvencioniranja je izabran?

Ministarstvo nema saznanja.

5. Koji se izvor(i) sredstava za subvencije koriste u izabranom mehanizmu i kolika su ta sredstva?

Na nivou države BiH nema sredstava za ove namjene, a nema ni institucija koje bi se bavile ovim problemima.

6. Da li je nakon prve godine izvršena analiza mehanizma subvencioniranja?

Nema saznanja.

7. Da li su rezultati zadovoljavajući?

Ministarstvo nema saznanja.

8. Zašto, po Vašem mišljenju rezultati nisu veći (problemi)?

Ministarstvo nema saznanja.

9. Da li će Vaše ministarstvo preduzeti neke aktivnosti u skorijoj budućnosti na sprovođenju preporuka Studije?

U ovom trenutku nema mogućnosti. Ministarstvo namjerava formirati odsjek za socijalnu zaštitu i penzije i preduzeti druge mjere kako bi se mogli koristiti pristupna sredstva EU.

10. Da li je u budućnosti opravdano subvencionisanje potrošnje električne energije najsiromašnijim kategorijama potrošača?

Ne može odgovoriti na ovo pitanje.

11. Da li bi se subvencionisanje potrošnje trebalo proširiti i na neke druge energente (grijanje, plin, naftu, drvo)?

Pitanje se odnosi na oblast ljudskih prava. Problem je što za ove namjene nema sredstava u budžetu BiH.

Dijalozi sa državnim, entitetskim i kantonalnim ministarstvima za socijalna pitanja

Naziv institucije: **Federalno ministarstvo energije, rudarstva i industrije**

Ime i funkcija osobe: **Amira Pintul, v.d. pomoćnik ministra za energetiku**
Mustafa Gaqula, viši stručni saradnik za elektroenergiju

Datum razgovora: **27.04.07.**

Pitanja i rezime razgovora:

1. Da li Vlada Entiteta ima kreiranu i organizovanu socijalnu politiku kojom se smanjuje siromaštvo?

Vlada Federacije nije radila posebnu studiju za socijalni sektor, već koristi PRSP studiju. Za socijalni sektor je nadležno drugo ministarstvo.

2. Da li ste upoznati sa studijom SOCIJALNA PROCJENA POTROŠAČA ELEKTRIČNE ENERGIJE I VREDNOVANJE PROGRAMA SOCIJALNE ZAŠTITE ?

Da.

3. Da li se provode preporuke iz navedene Studije?

Nema informacija. Provodi se primopredaja dužnosti u Ministarstvu.

4. Koje su aktivnosti preduzete na implementaciji preporuka i koji mehanizam subvencioniranja je izabran?

Ministarstvo nema saznanja da se provode neke preporuke ili da je izabran neki model.

5. Koji se izvor(i) sredstava za subvencije koriste u izabranom mehanizmu i kolika su ta sredstva?

Nema subvencija, pa nema ni izvora sredstava za te namjene.

6. Da li je nakon prve godine izvršena analiza mehanizma subvencioniranja?

Nema primjene.

7. Da li su rezultati zadovoljavajući?

Nema rezultata.

8. Zašto, po Vašem mišljenju rezultati nisu veći (problemi)?

Socijalna politika nije u djelokrugu Ministarstva. Socijalna zaštita se organizuje na nivou kantona pa bi se te informacije tamo mogle pronaći.

9. Da li će Vaše ministarstvo preduzeti neke aktivnosti u skorijoj budućnosti na sprovođenju preporuka Studije?

Ministarstvo nema plana aktivnosti.

10. Da li je u budućnosti opravdano subvencionisanje potrošnje električne energije najsiromašnijim kategorijama potrošača?

Da.

11. Da li bi se subvencionisanje potrošnje trebalo proširiti i na neke druge energente (grijanje, plin, naftu, drvo)?

Potrebno bi bilo subvencioniranje i drugih energenata, jer njihova konverzija zavisi od odnosa cijena.

Dijalozi sa državnim, entitetskim i kantonalnim ministarstvima za socijalna pitanja

Naziv institucije: **Ministarstvo privrede, energetike i razvoja RS**

Ime i funkcija osobe: **Ljubo Glamočić, pomoćnik ministra**
Milorad Živković, savjetnik

Datum razgovora: **04.05.07.**

Pitanja i rezime razgovora:

1. Da li Vlada Entiteta ima kreiranu i organizovanu socijalnu politiku kojom se smanjuje siromaštvo?

Vlada RS nije radila posebnu studiju za socijalni sektor, već dosta očekuje od studije energetskeg sektora na osnovu koje će se donijeti strategija koja treba odgovoriti i na pitanje zaštite socijalno ugroženih potrošača energenata.

2. Da li ste upoznati sa studijom SOCIJALNA PROCJENA POTROŠAČA ELEKTRIČNE ENERGIJE I VREDNOVANJE PROGRAMA SOCIJALNE ZAŠTITE ?

Ne.

3. Da li se provode preporuke iz navedene Studije?

Ne provode.

4. Koje su aktivnosti preduzete na implementaciji preporuka i koji mehanizam subvencioniranja je izabran?

Ministarstvo nema saznanja da se provode neke preporuke ili da je izabran neki model.

5. Koji se izvor(i) sredstava za subvencije koriste u izabranom mehanizmu i kolika su ta sredstva?

Nema subvencija, pa nema ni izvora sredstava za te namjene. Moguće je sredstva obezbijediti preko tarifa za domaćinstva ili drugih izvora budžeta.

6. Da li je nakon prve godine izvršena analiza mehanizma subvencioniranja?

Nema primjene.

7. Da li su rezultati zadovoljavajući?

Nema rezultata.

8. Zašto, po Vašem mišljenju rezultati nisu veći (problemi)?

Došlo je do promjene sistema usvajanja tarifa jer je uveden entitetski regulator za električnu energiju. Niko nije pokrenuo inicijativu da se preporuke iz studije primijene. Česte su bile promjene odgovornih ljudi u organima vlasti.

9. Da li će Vaše ministarstvo preduzeti neke aktivnosti u skorijoj budućnosti na sprovođenju preporuka Studije?

U narednom periodu je neophodno izmjestiti socijalnu problematiku iz javnih preduzeća, što će dovesti do rasta cijena domaćinstvima i još više ugroziti standard socijalno najugroženijih potrošača električne energije. U Ministarstvu će proučiti Studiju i pokrenuti inicijativu da se opredjeljenja provedu, a regulatoru predložiti da se u tarifi obezbijede sredstva za subvencije.

10. Da li je u budućnosti opravdano subvencionisanje potrošnje električne energije najsiromašnijim kategorijama potrošača?

Jeste, ali ga treba svesti na najmanji broj socijalno ugroženih potrošača.

11. Da li bi se subvencionisanje potrošnje trebalo proširiti i na neke druge energente (grijanje, plin, naftu, drvo)?

Potrebno je rasporediti teret subvencija i na ostale energente, jer bi bio promašaj sve svesti na el. energiju. Sistemsko rješenje podrazumijeva i regulaciju cijena ostalih energenata, kako bi se stimulisala najekonomičnija potrošnja, a ne da se el. energija, kao najfiniji oblik energije koji se može izvoziti po višim cijenama, koristi za kuvanje i grijanje.

Dijalozi sa državnim, entitetskim i kantonalnim ministarstvima za socijalna pitanja

Naziv institucije: **Federalno ministarstvo rada i socijalne politike**

Ime i funkcija osobe: **Perica Jelečević, ministar**
Elmir Bračković, šef kabineta ministra

Datum razgovora: **25.04.07.**

Pitanja i rezime razgovora:

1. Da li Vlada Entiteta ima kreiranu i organizovanu socijalnu politiku kojom se smanjuje siromaštvo?

BiH ima usvojenu srednjoročnu strategiju za smanjenje siromaštva, koja ističe u ovoj godini, a Vlada Federacije BiH nije radila posebnu studiju. Federacija je koordinator, a ne i kreator socijalne politike, što je u nadležnosti Kantona.

2. Da li ste upoznati sa studijom SOCIJALNA PROCJENA POTROŠAČA ELEKTRIČNE ENERGIJE I VREDNOVANJE PROGRAMA SOCIJALNE ZAŠTITE ?

Ne.

3. Da li se provode preporuke iz navedene Studije?

Ministarstvo nema saznanja.

4. Koje su aktivnosti preduzete na implementaciji preporuka i koji mehanizam subvencioniranja je izabran?

Ministarstvo nema saznanja.

5. Koji se izvor(i) sredstava za subvencije koriste u izabranom mehanizmu i kolika su ta sredstva?

Ukoliko se i izdvajaju sredstva za te namjene to čine samo kantoni i opštine.

6. Da li je nakon prve godine izvršena analiza mehanizma subvencioniranja?

Nema saznanja.

7. Da li su rezultati zadovoljavajući?

Ministarstvo nema saznanja.

8. Zašto, po Vašem mišljenju rezultati nisu veći (problemi)?

Složen sistem nadležnosti: Federacija-kantoni-opštine.

9. Da li će Vaše ministarstvo preduzeti neke aktivnosti u skorijoj budućnosti na sprovođenju preporuka Studije?

Razgovaraće uskoro sa FERK-om o mogućnostima ugradnje socijalnog aspekta u cijenu el. energije.

10. Da li je u budućnosti opravdano subvencionisanje potrošnje električne energije najsiromašnijim kategorijama potrošača?

Da.

11. Da li bi se subvencionisanje potrošnje trebalo proširiti i na neke druge energente (grijanje, plin, naftu, drvo)?

Potrebno je subvencioniranje kalorija po izboru socijalno ugroženih potrošača. Očekuje se formiranje socijalnog vijeća za teritoriju FBiH.

Dijalozi sa državnim, entitetskim i kantonalnim ministarstvima za socijalna pitanja

Naziv institucije: **Ministarstvo rada i socijalne zaštite RS**

Ime i funkcija osobe: **Ljubo Lepir, pomoćnik ministra**

Datum razgovora: **03.05.07.**

Pitanja i rezime razgovora:

1. Da li Vlada Entiteta ima kreiranu i organizovanu socijalnu politiku kojom se smanjuje siromaštvo?

BiH ima usvojenu srednjoročnu strategiju za smanjenje siromaštva, koja ističe u ovoj godini, a Vlada RS nije radila posebnu studiju, već provodi PRSP opredjeljenja. Vlada priprema novi zakon o socijalnoj zaštiti.

2. Da li ste upoznati sa studijom SOCIJALNA PROCJENA POTROŠAČA ELEKTRIČNE ENERGIJE I VREDNOVANJE PROGRAMA SOCIJALNE ZAŠTITE ?

Ne.

3. Da li se provode preporuke iz navedene Studije?

Ne provode.

4. Koje su aktivnosti preduzete na implementaciji preporuka i koji mehanizam subvencioniranja je izabran?

Ministarstvo nema saznanja da se provode neke preporuke ili da je izabran neki model.

5. Koji se izvor(i) sredstava za subvencije koriste u izabranom mehanizmu i kolika su ta sredstva?

Nema subvencija, pa nema ni izvora sredstava za te namjene.

6. Da li je nakon prve godine izvršena analiza mehanizma subvencioniranja?

Nema primjene.

7. Da li su rezultati zadovoljavajući?

Nema rezultata.

8. Zašto, po Vašem mišljenju rezultati nisu veći (problemi)?

Prisutni su različiti interesi, ne postoji sistematski rad, nedovoljna je obučenost onih koji bi trebali imati inicijativu.

9. Da li će Vaše ministarstvo preduzeti neke aktivnosti u skorijoj budućnosti na sprovođenju preporuka Studije?

U toku je procjena uticaja cijena energenata na djecu. Priprema se novi zakon o socijalnoj zaštiti. Namjerava se uvesti subvencioniranje energenata..

10. Da li je u budućnosti opravdano subvencionisanje potrošnje električne energije najsiromašnijim kategorijama potrošača?

Da. Dok je bilo subvencioniranje el. energije bili su puno bolji rezultati u socijalnoj zaštiti.

11. Da li bi se subvencionisanje potrošnje trebalo proširiti i na neke druge energente (grijanje, plin, naftu, drvo)?

Najveći zahtjevi socijalno ugroženih kategorija, pored pomoći u zdravstvenoj zaštiti, odnose se na subvencioniranje energenata.

Dijalozi sa entitetskim i kantonalnim ministarstvima za socijalna pitanja

Naziv institucije: **Ministarstvo za rad, soc. politiku, raseljena lica i izbjeglice Sarajevskog kantona**

Ime i funkcija osobe: **Mesud Peljto, pomoćnik ministra, sektor za socijalnu politiku**
Zoran Timarac, stručni savjetnik

Datum razgovora: **25.04.07.**

Pitanja i rezime razgovora:

1. Da li Vlada Kantona ima kreiranu i organizovanu socijalnu politiku kojom se smanjuje siromaštvo?

Ova pitanja su regulisana Zakonom. Federacija je nosilac socijalne zaštite. U toku je analiza provođenja Zakona. Kanton Sarajevo ima najviše oblika socijalne pomoći. Jedan od njih je subvencioniranje svih vrsta grijanja. Prema Uredbi Vlade Kantona plaća se subvencija od 50 KM mjesečno za pet mjeseci grejne sezone.

2. Da li ste upoznati sa studijom SOCIJALNA PROCJENA POTROŠAČA ELEKTRIČNE ENERGIJE I VREDNOVANJE PROGRAMA SOCIJALNE ZAŠTITE ?

Ne.

3. Da li se provode preporuke iz navedene Studije?

Ministarstvo nema saznanja o tome.

4. Koje su aktivnosti preduzete na implementaciji preporuka i koji mehanizam subvencioniranja je izabran?

Nije poznato da su preduzete neke aktivnosti na implementaciji preporuka iz Studije.

5. Koji se izvor(i) sredstava za subvencije koriste u izabranom mehanizmu i kolika su ta sredstva?

Koriste se sredstva budžeta Kantona za primjenu vlastitog modela.

6. Da li je nakon prve godine izvršena analiza mehanizma subvencioniranja?

Vlastiti model subvencioniranja poboljšavaju svake godine inovirajući Uredbu uz usvajanje novog budžeta.

7. Da li su rezultati zadovoljavajući?

Rezultati su dobri, nema mnogo primjedbi.

8. Zašto, po Vašem mišljenju rezultati nisu veći (problemi)?

Problemi se pojavljuju u primjeni kriterija za sticanje prava na subvencije. Morali su uvesti eliminacione kriterije kao što su automobil, veličina stambenog prostora.

9. Da li će Vaše ministarstvo preduzeti neke aktivnosti u skorijoj budućnosti na sprovođenju preporuka Studije?

Radiće na obezbjeđenju podataka o socijalno ugroženim potrošačima (socijalna karta). Trebalo bi obezbijediti iste oblike scjalne zaštite svuda, odnosno uključiti viši nivo nadležnosti, jer lokalne samouprave ne mogu obezbijediti isti nivo finansiranja.

10. Da li je u budućnosti opravdano subvencionisanje potrošnje električne energije najsiromašnijim kategorijama potrošača?

Apsolutno opravdano.

11. Da li bi se subvencionisanje potrošnje trebalo proširiti i na neke druge energente (grijanje, plin, naftu, drvo)?

Svakako. U Sarajevu je prioritet plin, ali izbor treba prepustiti korisnicima.

Dijalozi sa entitetskim i kantonalnim ministarstvima za socijalna pitanja

Naziv institucije: **Kantonalno ministarstvo za rad, soc. politiku i izbjeglice Tuzlanskog kantona**

Ime i funkcija osobe: **Faruk Vikalo, ministar**

Datum razgovora: **20.04.07.**

Pitanja i rezime razgovora:

1. Da li Vlada Kantona ima kreiranu i organizovanu socijalnu politiku kojom se smanjuje siromaštvo?

Ova pitanja su regulisana Zakonom. Zapošljavanje je osnova za vođenje socijalne politike i smanjenje siromaštva. Ministarstvo namjerava da sačini socijalnu kartu stanovništva.

2. Da li ste upoznati sa studijom SOCIJALNA PROCJENA POTROŠAČA ELEKTRIČNE ENERGIJE I VREDNOVANJE PROGRAMA SOCIJALNE ZAŠTITE ?

Ne.

3. Da li se provode preporuke iz navedene Studije?

Ministarstvo nema saznanja o tome.

4. Koje su aktivnosti preduzete na implementaciji preporuka i koji mehanizam subvencioniranja je izabran?

Nije poznato da su preduzete neke aktivnosti na implementaciji preporuka iz Studije, ali vlada Kantona subvencionira grijanje svim potrošačima pomažući firmu koja se bavi grijanjem.

5. Koji se izvor(i) sredstava za subvencije koriste u izabranom mehanizmu i kolika su ta sredstva?

Koriste se sredstva budžeta, a nema saznanja koliko ona iznose.

6. Da li je nakon prve godine izvršena analiza mehanizma subvencioniranja?

Nije bilo analize mehanizma subvencioniranja.

7. Da li su rezultati zadovoljavajući?

Nema rezultata.

8. Zašto, po Vašem mišljenju rezultati nisu veći (problemi)?

Nedostaje novac za subvencije.

9. Da li će Vaše ministarstvo preduzeti neke aktivnosti u skorijoj budućnosti na sprovođenju preporuka Studije?

Da. Radiće na obezbjeđenju podataka o socijalno ugroženim potrošačima (socijalna karta). Teško je razdvojiti pjedine socijalno ugrožene grupe.

10. Da li je u budućnosti opravdano subvencionisanje potrošnje električne energije najsiromašnijim kategorijama potrošača?

Svakako. Potrebno je samo pronaći dobar model.

11. Da li bi se subvencionisanje potrošnje trebalo proširiti i na neke druge energente (grijanje, plin, naftu, drvo)?

Svakako. O ovom treba zauzeti stav i Federalno ministarstvo.

Dijalozi sa regulatorima

Naziv institucije: **Državna regulatorna komisija za električnu energiju - DERK**

Ime i funkcija osobe: **Edin Zametica, šef osoblja**
Enes Mukić, šef sektora za finansijsko-administrativne poslove

Datum razgovora: **20.04.07.**

Pitanja i rezime razgovora:

1. Da li je u poslednje dvije godine bilo povećanja tarifa domaćinstvima?

DERK nije nadležan za određivanje tarifa domaćinstvima. U poslednje dvije godine određivao je tarife Prenosu i NOS-u.

2. Koliko je to povećanje iznosilo?

U ovoj godini tarifa Prenosu je smanjena za 5%, a NOS-u povećana za 0.87%. Smatra se da će zbog promjene načina obračuna Prenos pokriti planirane troškove.

3. Da li je u tarifi uzeta u obzir i potreba subvencioniranja najsiromašnijih potrošača-domaćinstava?

Za sada nije. Derk prati regionalne inicijative i postoji mogućnost da to uzme u obzir u budućnosti.

4. Kako se, po vašem mišljenju, to povećanje odrazilo na standard domaćinstava?

DERK nema saznanja da je to povećanje moglo uticati na standar domaćinstava.

5. Mislite li da bi trebalo subvencionisati najsiromašnije potrošače el.energije?

DERK je dobio zaključak Predstavničkog doma Parlamentarne skupštine BiH da sva tri regulatora sačine Program zaštite socijalno ugroženih kategorija stanovništva, a vlade da urade strategiju razvoja energetskog sektora.

6. Da li bi se trebala subvencionisati i potrošnja nekih drugih energenata i kojem bi dali prednost?

Potrebno je uzeti u obzir sve energente kod subvencioniranja, odnosno potrebno je da energetska strategija ima isti odnos prema svim energentima.

7. Da li ste upoznati sa studijom SOCIJALNA PROCJENA POTROŠAČA ELEKTRIČNE ENERGIJE I VREDNOVANJE PROGRAMA SOCIJALNE ZAŠTITE ?

Da, ali ne detaljno.

8. Mislite li da bi opredjeljenja studije trebalo implementirati u narednom periodu?

Opredjeljenje države je dalji razvoj tržišta energenata. Uzimajući u obzir da će se u BiH morati usklađivati cijene električne energije sa zemljama u regionu, neophodno je primijeniti Smjernice za zaštitu kupaca u Jugoistočnoj Evropi. DERK će pribaviti studiju i proučiti njene preporuke, a zatim organizovati sastanak zainteresovanih strana po pitanju subvencioniranja energenata najsiromašnijim potrošačima.

Dijalozi sa regulatorima

Naziv institucije: **Regulatorna komisija za električnu energiju FBiH-FERK**

Ime i funkcija osobe: **Zdenko Šimunović, predsjednik**
Đulizara Hadžimustafić, član
Risto Mandrapa, član

Datum razgovora: **27.04.07.**

Pitanja i rezime razgovora:

1. Da li je u poslednje dvije godine bilo povećanja tarifa domaćinstvima?

Da.

2. Koliko je to povećanje iznosilo?

Povećanje cijena za domaćinstva je prikazano u % u narednoj tabeli.

	2005	2006	2007
EPBiH		5.77	
EPHZHB		6.5	4.73

3. Da li je u tarifi uzeta u obzir i potreba subvencioniranja najsiromašnijih potrošača domaćinstava?

Za to nije bilo zakonske osnove.

4. Kako se, po vašem mišljenju, to povećanje odrazilo na standard domaćinstava?

Efekat na prosječnom mjesečnom nivou po domaćinstvu je:

	KM
EPBiH	1.54
EPHZHB	2.62

5. Mislite li da bi trebalo subvencionisati najsiromašnije potrošače el.energije?

Opredjeljivanje za subvencioniranje nije posao regulatora. Socijalne probleme treba da rješava vlada. Da bi se dalje vršilo usklađivanje cijena potrebno je sačiniti program socijalne zaštite najugroženijih potrošača i pri tome koristiti iskustva drugih.

6. Da li bi se trebala subvencionisati i potrošnja nekih drugih energenata i kojem bi dali prednost?

Potrebno je uzeti u obzir sve energente kod subvencioniranja, odnosno potrebno je da energetska strategija ima isti odnos prema svim energentima.

7. Da li ste upoznati sa studijom SOCIJALNA PROCJENA POTROŠAČA ELEKTRIČNE ENERGIJE I VREDNOVANJE PROGRAMA SOCIJALNE ZAŠTITE ?

Da.

8. Mislite li da bi opredjeljenja studije trebalo implementirati u narednom periodu?

Opredjeljenje države je dalji razvoj tržišta energenata. Prosječna cijena el. energije na Zapadu je duplo veća, pa se može očekivati njen rast i na domaćem tržištu. Regulator prati izradu Studije energetskog sektora, kao osnove za energetske strategiju i daće svoje komentare i po ovom pitanju.

Dijalozi sa regulatorima

Naziv institucije: **Regulatorna komisija za električnu energiju Republike Srpske**

Ime i funkcija osobe: **Milenko Čokorilo, predsjednik**
Milan Baroš, član
Slobodanka Milašinović, član
Mladen Štaka, sekretar

Datum razgovora: **08.05.07.**

Pitanja i rezime razgovora:

1. Da li je u poslednje dvije godine bilo povećanja tarifa domaćinstvima?

Da.

2. Koliko je to povećanje iznosilo?

***Vlada RS je 2005. godine povisila cijene električne energije za 17%.
Godine 2006. nije bilo pomjeranja cijena za domaćinstva sem Uticaja PDV-a na cijene i tarifa za Prenos i NOS.
U 2007. godini je otvoren tarifni postupak. Očekuje se povećanje cijena domaćinstvima oko 12%.***

3. Da li je u tarifi uzeta u obzir i potreba subvencioniranja najsiromašnijih potrošača-domaćinstava?

Tarifna metodologija ne predviđa subvencioniranje preko tarifa.

4. Kako se, po vašem mišljenju, to povećanje odrazilo na standard domaćinstava?

Nema analize uticaja. Prosječan račun po domaćinstvu je iznosio 32 KM.

5. Mislite li da bi trebalo subvencionisati najsiromašnije potrošače el.energije?

Da. Subvencioniranje najsiromašnijih potrošača el. energije predviđeno je Mapom puta za pridruživanje EU i Akcionim planom (metode zaštite potrošača).

6. Da li bi se trebala subvencionisati i potrošnja nekih drugih energenata i kojem bi dali prednost?

ERKRS nema stava o tome. RS još nema zakona o gasu, a cijena uglja se određuje za termoelektrane.

7. Da li ste upoznati sa studijom SOCIJALNA PROCJENA POTROŠAČA ELEKTRIČNE ENERGIJE I VREDNOVANJE PROGRAMA SOCIJALNE ZAŠTITE ?

Da.

8. Mislite li da bi opredjeljenja studije trebalo implementirati u narednom periodu?

Komisija je preporučivala uvođenje modela iz studije, a tražiće od Vlade da riješi subvencioniranje ugroženih potrošača električne energije, a sredstva za to bi trebalo izdvojiti iz budžeta. Tarifa treba biti izraz troškova proizvodnje i isključiti subvencije.

Opredjeljenje države je dalji razvoj tržišta energenata, pa sve što zavisi od tržišta treba biti prepušteno tržištu. Motiv za poslovanje kompanija je dobit, što se treba ugraditi u tarifu. ERKRS radi na izjednačavanju svih kupaca na istom naponskom nivou.

Dijalozi sa najvećim elektrodistributerima

Naziv institucije: **“Elektroprivreda Bosne i Hercegovine” DD Sarajevo**
Elektrodistribucija Sarajevo

Ime i funkcija osobe: **Amer Jerlagić, direktor**
Alma Tabaković-Čurin, rukovodilac sektora snabdijevanja el. energijom
Sead Spahić, Rukovodilac operatora distribucije

Datum razgovora: **26.04.07.**

Pitanja i rezime razgovora:

1. Da li je u poslednje dvije godine bilo povećanja tarifa domaćinstvima?

Bilo je promjena tarifa u aprilu 2006. godine, a za 2007. očekuje odluku regulatora uskoro.

2. Koliko je to povećanje iznosilo?

Povećanje srednje tarife domaćinstvima u 2006. god. je iznosilo 2-2.5%.

3. Kako se, po vašem mišljenju, to povećanje odrazilo na standard domaćinstava i naplatu električne energije?

Ne postoje pouzdane informacije o uticaju na standard domaćinstava, ali se smatra da nije značajnije uticala na standard domaćinstava i naplatu.

4. Kolikoi je stepen naplate električne energije i koliko na to utiče siromaštvo?

U poslednjoj godini naplata tekuće potrošnje iznosi 97.2%. Kompanija nema podataka o socijalnom statusu ptrošača i nema odgovora kako se siromaštvo odražava na plaćanje.

5. Mislite li da bi trebalo subvencionisati najsiromašnije potrošače el.energije?

Ova odluka je politička i ne bi trebalo da se tiče biznisa.

6. Da li bi se trebala subvencionisati i potrošnja nekih drugih energenata (grijanje, plin, naftu, drvo) i kojem bi dali prednost?

Odgovor - kao i na prethodno pitanje.

7. Da li ste upoznati sa studijom SOCIJALNA PROCJENA POTROŠAČA ELEKTRIČNE ENERGIJE I VREDNOVANJE PROGRAMA SOCIJALNE ZAŠTITE?

Studija nije dostavljena na nivo Elektrodistribucije.

8. Mislite li da se opredjeljenja iz Studije provode i da li bi ta opredjeljenja trebalo implementirati u narednom periodu?

Sagovornici smatraju da to pitanje ne interesuje biznis. Sugerise se primjena iskustava iz zapadnih zemalja i da se posebno prouči primjer ČEZ-a. Za el. energiju postoji regulator, dok za ostale oblike ne postoji i oni svoje cijene formiraju samostalno.

Dijalozi sa najvećim elektrodistributerima

Naziv institucije: **“Elektroprivreda Hrvatske zajednice Herceg-Bosne” DD Mostar**

Ime i funkcija osobe: **Edin-Edo Omeragić, pomoćnik generalnog direktora za strategiju**

Datum razgovora: **27.04.07.**

Pitanja i rezime razgovora:

1. Da li je u poslednje dvije godine bilo povećanja tarifa domaćinstvima?

U 2005. godini cijene za domaćinstva nisu mijenjane. Bilo je promjena tarifa u 2006. godini, a za 2007. očekuje odluku regulatora u toku dana.

2. Koliko je to povećanje iznosilo?

Povećanje srednje tarife domaćinstvima u 2006. god. je iznosilo oko 6%.

3. Kako se, po vašem mišljenju, to povećanje odrazilo na standard domaćinstava i naplatu električne energije?

Ne postoje pouzdane informacije o uticaju na standard domaćinstava, a na naplatu svakako utiče.

4. Kolikoi je stepen naplate električne energije i koliko na to utiče siromaštvo?

U poslednjoj godini naplata tekuće potrošnje iznosi 96-97%. Kompanija nema podataka o socijalnom statusu potrošača i nema odgovora kako se siromaštvo odražava na plaćanje.

5. Mislite li da bi trebalo subvencionisati najsiromašnije potrošače el.energije?

Trebalo bi subvencionirati najsiromašnije potrošače el. energije, jer je bez toga upitan rast cijena (tarifa) el. energije.

6. Da li bi se trebala subvencionisati i potrošnja nekih drugih energenata (grijanje, plin, naftu, drvo) i kojem bi dali prednost?

Na području na kome djeluje Kompanija nema centralnog grijanja, nema plina i većina stanovništva se grije na struju.

7. Da li ste upoznati sa studijom SOCIJALNA PROCJENA POTROŠAČA ELEKTRIČNE ENERGIJE I VREDNOVANJE PROGRAMA SOCIJALNE ZAŠTITE?

U kompaniji su upoznati sa studijom.

8. Mislite li da se opredjeljenja iz Studije provode i da li bi ta opredjeljenja trebalo implementirati u narednom periodu?

Restruktuiranje cijena će se teško provesti bez preporuka iz Studije.

Dijalozi sa najvećim elektrodistributerima

Naziv institucije: **”Elektrokrajina” AD Banja Luka**

Ime i funkcija osobe: **Mr Seka Kuzmanović, izvršni direktor za tehnička pitanja**
Vojislav Maksimović, konsultant za informacione sisteme i programe

Ljiljana Kesić, rukovodilac službe prodaje i naplate

Datum razgovora: **30.04.07.**

Pitanja i rezime razgovora:

1. Da li je u poslednje dvije godine bilo povećanja tarifa domaćinstvima?

Bilo je promjena tarifa u 2005. i 2006. godini, a za 2007. je priprema zahtjeva u toku.

2. Koliko je to povećanje iznosilo?

Povećanje srednje tarife domaćinstvima u 2005. god. je iznosilo 22%, a u 2006. god. 1.2% (prilog odluke o tarifama).

3. Kako se, po vašem mišljenju, to povećanje odrazilo na standard domaćinstava i naplatu električne energije?

Ne postoje pouzdane informacije o ovom pitanju.

4. Koliki je stepen naplate električne energije i koliko na to utiče siromaštvo?

U poslednjoj godini naplata tekuće potrošnje iznosi 94.19%, ali su dugovi iz ranijeg perioda znatni. Kompanija nema podataka o socijalnom statusu potrošača i nema odgovora kako se to odražava na plaćanje.

5. Mislite li da bi trebalo subvencionisati najsiromašnije potrošače el.energije?

Trebalo bi subvencionirati najsiromašnije potrošače el. energije.

6. Da li bi se trebala subvencionisati i potrošnja nekih drugih energenata (grijanje, plin, naftu, drvo) i kojem bi dali prednost?

U kompaniji nemaju saznanja o tom pitanju.

7. Da li ste upoznati sa studijom SOCIJALNA PROCJENA POTROŠAČA ELEKTRIČNE ENERGIJE I VREDNOVANJE PROGRAMA SOCIJALNE ZAŠTITE?

Kompaniji je poznato da je ta studija urađena, ali nisu imali priliku upoznati se sa njenim sadržajem.

8. Mislite li da se opredjeljenja iz Studije provode i da li bi ta opredjeljenja trebalo implementirati u narednom periodu?

U kompaniji će pribaviti i proučiti Studiju, a zatim se izjasniti o njenim opredjeljenjima.

Dijalozi sa najvećim centrima za socijalni rad

Naziv institucije: **Centar za socijalni rad Banja Luka**

Ime i funkcija osobe: **Borka Vukajlović, direktor**
Olivera Mastikosa i Sandra Dobrijević, koordinatori za saradnju sa partnerima

Datum razgovora: **23.04.07.**

Pitanja i rezime razgovora:

1. Da li ste u poslednje dvije godine subvencionisali potrošnju energenata domaćinstvima?

Na području na kome djeluje institucija nije bilo sistemskog subvencioniranja energenata. Centar je dodjeljivao jednokratne novčane pomoći za nabavku ogreva. U sporadičnim slučajevima to je činio i za električnu energiju.

2. Koliko je to iznosilo?

Za nabavku ogreva dodijeljivana je pomoć od 150 KM za sezonu.

3. Kako se, po vašem mišljenju, to odrazilo na standard domaćinstava i naplatu električne energije?

Ne čini se da se to značajno odrazilo na standard domaćinstava i naplatu el. energije.

4. Mislite li da bi trebalo subvencionisati najsiromašnije potrošače el.energije?

Svakako.

5. Da li bi se trebala subvencionisati i potrošnja nekih drugih energenata (grijanje, plin, naftu, drvo) i kojem bi dali prednost?

Subvencioniranju el. energije treba dati prioritet.

6. Da li ste upoznati sa studijom SOCIJALNA PROCJENA POTROŠAČA ELEKTRIČNE ENERGIJE I VREDNOVANJE PROGRAMA SOCIJALNE ZAŠTITE?

Nisu upoznati ali će učiniti napor da dođu do nje.

7. Mislite li da se opredjeljenja iz Studije provode i da li bi ta opredjeljenja trebalo implementirati u narednom periodu?

Opredjeljenja zasnovana na struci i nauci treba provoditi.

Dijalozi sa najvećim centrima za socijalni rad

Naziv institucije: **Kantonalni centar za socijalni rad Sarajevo**

Ime i funkcija osobe: **Mirsada Poturković, direktorica**

Datum razgovora: **26.04.07.**

Pitanja i rezime razgovora:

1. Da li ste u poslednje dvije godine subvencionisali potrošnju energenata domaćinstvima?

Na području na kome djeluje institucija subvencionirano je grijanje/ogrev u vrijeme grejne sezone od 15.10-15.03.

2. Koliko je to iznosilo?

Licima u stanju socijalne potrebe dodijeljivana je pomoć 50 KM mjesečno i taj iznos nije mijenjan od 1995. god.

3. Kako se, po vašem mišljenju, to odrazilo na standard domaćinstava i naplatu električne energije?

Nisu to pratili, ali misle da subvencija utiče povoljno.

4. Mislite li da bi trebalo subvencionisati najsiromašnije potrošače el.energije?

Svakako. Oni imaju dosta dugovanja pa dolazi do isključivanja struje.

5. Da li bi se trebala subvencionisati i potrošnja nekih drugih energenata (grijanje, plin, naftu, drvo) i kojem bi dali prednost?

Trebalo bi subvencionirati i druge energente, a teško je praviti razliku i davati prednost. To mogu znati samo korisnici.

6. Da li ste upoznati sa studijom SOCIJALNA PROCJENA POTROŠAČA ELEKTRIČNE ENERGIJE I VREDNOVANJE PROGRAMA SOCIJALNE ZAŠTITE ?

Čuli su za studiju, ali nisu upoznati sa njenim sadržajem.

7. Mislite li da se opredjeljenja iz Studije provode i da li bi ta opredjeljenja trebalo implementirati u narednom periodu?

Opredjeljenja Kantona nisu poznata. Centar bi trebao nastaviti subvencioniranje najugroženijih potrošača. Postoji manipulacija kriterijima siromaštva, jer se teško definišu prihodi zbog sive ekonomije. Neophodni su i eliminicioni kriteriji (autoobil, stambeni prostor, privredni objekti). Neophodan je neposredan uvid na terenu.

Dijalozi sa najvećim centrima za socijalni rad

Naziv institucije: **Centar za socijalni rad Mostar**

Ime i funkcija osobe: **Zora Dujmović, ravnatelj**

Datum razgovora: **27.04.07.**

Pitanja i rezime razgovora:

1. Da li ste u poslednje dvije godine subvencionisali potrošnju energenata domaćinstvima?

Na području na kome djeluje institucija nije bilo subvencioniranja energenata.

2. Koliko je to iznosilo?

-

3. Kako se, po vašem mišljenju, to odrazilo na standard domaćinstava i naplatu električne energije?

-

4. Mislite li da bi trebalo subvencionisati najsiromašnije potrošače el.energije?

Svakako.

5. Da li bi se trebala subvencionisati i potrošnja nekih drugih energenata (grijanje, plin, naftu, drvo) i kojem bi dali prednost?

Trebalo bi subvencionirati i druge energente. U Mostaru nije uveden plin. Izvan grada se koristi čvrsti ogrev. Prednost bi trebalo dati el. energiji.

6. Da li ste upoznati sa studijom SOCIJALNA PROCJENA POTROŠAČA ELEKTRIČNE ENERGIJE I VREDNOVANJE PROGRAMA SOCIJALNE ZAŠTITE ?

Čuli su za studiju, ali nisu priliku upoznati se sa njenim sadržajem.

7. Mislite li da se opredjeljenja iz Studije provode i da li bi ta opredjeljenja trebalo implementirati u narednom periodu?

Struktura funkcije socijalnog sektora u federaciji je veoma složena: Federacija-Kanton-Grad-opštine. Inicijativu za subvencioniranje el. energije treba pokrenuti na najvišem nivou.

10. PRILOG 2: REZULTATI ANKETE

Rezultati ankete u BiH					
Pitanje/odgovor	DB	FBiH	RS	BiH	%
Da li bilo koji član domaćinstva/ kućanstva dobija subvencije za bilo koji oblik energije?					
DA	0	74	52	126	3.25
NE	197	2,411	1,139	3,747	96.75
Ukupno	197	2,485	1191	3,873	100.00
Za koji oblik energije se dodjeljuje subvencija?					
a. Električna energija		12	12	24	16.00
b. Centralno grijanje		22	22	44	29.33
c. Gas/ plin		4	4	8	5.33
d. Drvo, ugalj		37	37	74	49.33
Ukupno		75	75	150	100.00
Po kojem osnovu se subvencija dodjeljuje?					
a. Izbjeglice/ prognanici, raseljena lica/ osobe i povratnici		0	1	1	0.88
b. Lica/ osobe nesposobne za rad i bez materijalnog staranja		1		1	0.88
c. Invalidi i lica sa poteškoćama u psihičkom i fizičkom razvoju		8	1	9	7.89
d. Nezaposlena lica/ osobe		4		4	3.51
e. Stara lica/ osobe bez porodičnog/ obiteljskog staranja		6	1	7	6.14
f. Penzioneri/ umirovljenici sa niskim penzijama/ mirovinama		30	33	63	55.26
g. Demobilisani borci		4	2	6	5.26
h. Porodice poginulih i nestalih boraca i žrtve rata		5	5	10	8.77
i. Ostale kategorije		7	6	13	11.40
Ukupno		65	49	114	100.00
Ko je davalac subvencije?					
a. Opština/ općina (lokalna uprava)		33	38	71	60.17
b. Nadležno preduzeće (elektrodistribucija, gradska toplana itd.)		10	3	13	11.02
c. Vlada (neko od nadležnih ministarstava)		3	1	4	3.39
d. Centar za socijalni rad		11		11	9.32
e. Ostalo		15	4	19	16.10
Ukupno		72	46	118	100.00
Kolika je visina subvencija u KM (godišnje)?	30 - 6,000				
Da li domaćinstvo podmiruje troškove za :	redovno	povremeno	nikada		
a. Električnu energiju	3047	273	5		
b. Centralno grijanje iz kotlovnice	111	27	270		
c. Centralno grijanje iz toplane	309	70	265		
d. Gas/plin	204	75	232		
e. Drvo/ugalj	1457	565	101		

Rezultati ankete u Republici Srpskoj

Pitanje/odgovor	Broj	%	
Da li bilo koji član domaćinstva/ kućanstva dobija subvencije za bilo koji oblik energije?			
DA	52	4.37	
NE	1,139	95.63	
Ukupno	1191	100.00	
Za koji oblik energije se dodjeljuje subvencija?			
a. Električna energija	12	16.00	
b. Centralno grijanje	22	29.33	
c. Gas/ plin	4		
d. Drvo, ugalj	37		
Ukupno	75	100.00	
Po kojem osnovu se subvencija dodjeljuje?			
a. Izbjeglice/ prognanici, raseljena lica/ osobe i povratnici	1	2.04	
b. Lica/ osobe nesposobne za rad i bez materijalnog staranja		0.00	
c. Invalidi i lica sa poteškoćama u psihičkom i fizičkom razvoju	1	2.04	
d. Nezaposlena lica/ osobe		0.00	
e. Stara lica/ osobe bez porodičnog/ obiteljskog staranja	1	2.04	
f. Penzioneri/ umirovljenici sa niskim penzijama/ mirovinama	33	67.35	
g. Demobilisani borci	2	4.08	
h. Porodice poginulih i nestalih boraca i žrtve rata	5	10.20	
i. Ostale kategorije	6	12.24	
Ukupno	49	100.00	
Ko je davalac subvencije?			
a. Opština/ općina (lokalna uprava)	38	82.61	
b. Nadležno preduzeće (elektrodistribucija, gradska toplana itd.)	3	6.52	
c. Vlada (neko od nadležnih ministarstava)	1	2.17	
d. Centar za socijalni rad		0.00	
e. Ostalo	4	8.70	
Ukupno	46	100.00	
Kolika je visina subvencija u KM (godišnje)?	30 - 3000		
Da li domaćinstvo podmiruje troškove za :	redovno	povremeno	nikada
a. Električnu energiju	959	108	1
b. Centralno grijanje iz kotlovnice	42	3	42
c. Centralno grijanje iz toplane	107	10	36
d. Gas/plin	36	31	40
e. Drvo/ugalj	531	144	92

Rezultati ankete u Federaciji BiH			
Pitanje/odgovor	Broj	%	
Da li bilo koji član domaćinstva/ kućanstva dobija subvencije za bilo koji oblik energije?			
DA	74	2.98	
NE	2,411	97.02	
Ukupno	2,485	100.00	
Za koji oblik energije se dodjeljuje subvencija?			
a. Električna energija	12	16.00	
b. Centralno grijanje	22	29.33	
c. Gas/ plin	4		
d. Drvo, ugalj	37		
Ukupno	75	100.00	
Po kojem osnovu se subvencija dodjeljuje?			
a. Izbjegllice/ prognanici, raseljena lica/ osobe i povratnici	0	0.00	
b. Lica/ osobe nesposobne za rad i bez materijalnog staranja	1	1.54	
c. Invalidi i lica sa poteškoćama u psihičkom i fizičkom razvoju	8	12.31	
d. Nezaposlena lica/ osobe	4	6.15	
e. Stara lica/ osobe bez porodičnog/ obiteljskog staranja	6	9.23	
f. Penzioneri/ umirovljenici sa niskim penzijama/ mirovinama	30	46.15	
g. Demobilisani borci	4	6.15	
h. Porodice poginulih i nestalih boraca i žrtve rata	5	7.69	
i. Ostale kategorije	7	10.77	
Ukupno	65	100.00	
Ko je davalac subvencije?			
a. Opština/ općina (lokalna uprava)	33	45.83	
b. Nadležno preduzeće (elektrodistribucija, gradska toplana itd.)	10	13.89	
c. Vlada (neko od nadležnih ministarstava)	3	4.17	
d. Centar za socijalni rad	11	15.28	
e. Ostalo	15	20.83	
Ukupno	72	100.00	
Kolika je visina subvencija u KM (godišnje)?	45 - 6000		
Da li domaćinstvo podmiruje troškove za :	redovno	povremeno	nikada
a. Električnu energiju	1891	165	4
b. Centralno grijanje iz kotlovnice	69	24	228
c. Centralno grijanje iz toplane	202	60	229
d. Gas/plin	168	44	192
e. Drvo/ugalj	818	351	7

Rezultati ankete u Distriktu Brčko			
Pitanje/odgovor	Broj	%	
Da li bilo koji član domaćinstva/ kućanstva dobija subvencije za bilo koji oblik energije?			
DA	0	0.00	
NE	197	100.00	
Ukupno	197	100.00	
Za koji oblik energije se dodjeljuje subvencija?			
a. Električna energija			
b. Centralno grijanje			
c. Gas/ plin			
d. Drvo, ugalj			
Ukupno			
Po kojem osnovu se subvencija dodjeljuje?			
a. Izbjegllice/ prognanici, raseljena lica/ osobe i povratnici			
b. Lica/ osobe nesposobne za rad i bez materijalnog staranja			
c. Invalidi i lica sa poteškoćama u psihičkom i fizičkom razvoju			
d. Nezaposlena lica/ osobe			
e. Stara lica/ osobe bez porodičnog/ obiteljskog staranja			
f. Penzioneri/ umirovljenici sa niskim penzijama/ mirovinama			
g. Demobilisani borci			
h. Porodice poginulih i nestalih boraca i žrtve rata			
i. Ostale kategorije			
Ukupno			
Ko je davalac subvencije?			
a. Opština/ općina (lokalna uprava)			
b. Nadležno preduzeće (elektrodistribucija, gradska toplana itd.)			
c. Vlada (neko od nadležnih ministarstava)			
d. Centar za socijalni rad			
e. Ostalo			
Ukupno			
Kolika je visina subvencija u KM (godišnje)?			
Da li domaćinstvo podmiruje troškove za :	redovno	povremeno	nikada
a. Električnu energiju	197		
b. Centralno grijanje iz kotlovnice			
c. Centralno grijanje iz toplane			
d. Gas/plin			
e. Drvo/ugalj	108	70	2

Modul 1 - Energetske rezerve, proizvodnja, potrošnja i trgovina

Modul 2 – Potrošnja električne energije

Modul 3 – Proizvodnja električne energije

Modul 4 – Prijenosna mreža

Modul 5 –Distribucija električne energije

Modul 6 - Okvir za regulaciju i restrukturiranje elektroenergetskog sektora

Modul 7 –Podrška socijalno ugroženim potrošačima energije

Modul 8 –Rudnici uglja

Modul 9 - Centralno grijanje

Modul 10 – Prirodni plin

Modul 11 - Nafta

Modul 12 –Upravljanje potrošnjom, štednja energije i obnovljivi izvori energije

Modul 13 - Okoliš

Modul 14 - Plan investicija i opcije financiranja